

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBOS 2020 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

2021 03 31 NR. V3 – 43

TURINYS

IŽANGINIS ŽODIS.....	2
1. ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBOS PROFILIS.....	3
2. VEIKLA IR REZULTATAI.....	5
2.1. SKUNDŲ CHARAKTERISTIKA	5
2.2 NUSTATYTŲ PAŽEIDIMŲ ANALIZĖ	11
2.3 TEISMINIAI PROCESAI	21
2.4 KONSULTAVIMAS IR INFORMAVIMAS	28
2.5 VIEŠOSIOS INFORMACIJOS STEBĖSENA (MONITORINGAS).....	31
2.6 NEPILNAMEČIŲ APSAUGA IR PAŽEIDIMŲ PREVENCIJA	36
2.7 EKSPERTINIS VERTINIMAS.....	39
3. TARPINSTITUCINIS BENDRADARBIAVIMAS.....	43

IŽANGINIS ŽODIS

2020 - ieji metai visiems mums išskirtiniai. Pandemija privertė keisti darbo ir bendravimo įpročius, teko skubiai prisitaikyti prie nuotolinio darbo tiesioginį bendravimą perkeliant į elektroninę erdvę. Liga beldėsi ir į Tarnybos duris, ne visiems jos pavyko išvengti.

2020-aisiais metais minėjome Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo trisdešimtąjį jubiliejų, vyko rinkimai į XIII Lietuvos Respublikos Seimą. Šie metai – rinkiminiai ir man. 2020 m. birželio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu buvau paskirta žurnalistų etikos inspektore antrajai kadencijai.

Palyginti su pirmosios kadencijos metais, visuomenės dėmesys viešai skelbiamai informacijai akylesnis, pasiryžimas ginti neturtines teises – išaugęs. Skundų skaičius padidėjęs beveik dvigubai (2015 metais – 218, 2020 metais – 408).

Pandemija nesustabdė Tarnybos veiklos, atvirkiščiai – privertė susitelkti. Pernai priimti 238 sprendimai, tęsėme Europos Sąjungos ir Lietuvos valstybės finansuojamą projektą kovos su neapykanta srityje. Augo konsultacijų skaičius, skelbtos rekomendacijos, organizuoti mokymai žiniasklaidai ir visuomenei.

Visuomenės informavimo srities svarba – neabejotina. Tarnybos užduotis užtikrinti pusiausvyrą tarp dviejų konstitucinių vertybių: saviraiškos laisvės ir žmogaus teisių apsaugos. Ne pirmus metus dirbant Tarnyboje akivaizdu, kad šioje srityje greitų rezultatų neverta tikėtis, tai – darbas, reikalaujantis didžiulės kantrybės: mokymų, sąmoningumo, socialinės atsakomybės didinimo... Nepaisant to, pasitikėjimas Tarnyba nuolat auga, todėl privalu pateisinti asmenų lūkesčius, laikytis Visuomenės informavimo įstatyme nustatytų skundų nagrinėjimo terminų, svarbus didesnis dėmesys duomenų apsaugos sričiai, komunikacijai ir visuomenės švietimui. Siekiant įgyvendinti užsibrėžtus tikslus būtina didinti darbuotojų skaičių, užtikrinti poreikius atitinkantį finansavimą. Ar pavyks, didžia dalimi priklausys nuo Seimo valios.

*Žurnalistų etikos inspektore
Gražina Ramanauskaitė*

1. ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBOS PROFILIS

Žurnalistų etikos inspektorius – valstybės pareigūnas, kurį 5 metų kadencijai skiria Lietuvos Respublikos Seimas iš kandidatų, kuriuos pasiūlo organizacijos, vienijančios viešosios informacijos rengėjus, skleidėjus ir žurnalistus, ir kurių narių veiklai taikomos Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodekso normos. Tas pats asmuo inspektoriumi negali būti skiriamas daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės. Šiais ataskaitiniais metais baigėsi pirmoji žurnalistų etikos inspektorės Gražinos Ramanauskaitės 5 metų kadencija. 2020 m. birželio 9 d. Seimas priėmė nutarimą (Nr. XIII-3036), kuriuo antrajai 5 metų kadencijai žurnalistų etikos inspektore vėl paskyrė Gražiną Ramanauskaitę. Šis nutarimas įsigaliojo 2020 m. birželio 18 d.

Žurnalistų etikos inspektorius veiklos teisinius pagrindus įtvirtina Lietuvos Respublikos Konstitucijos 73 straipsnio 3 dalis, 25 straipsnis, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnis, kitos tarptautinės sutartys bei Lietuvos Respublikos įstatymai, reglamentuojantys visuomenės informavimo sritį, kuriuose užtikrinta viena svarbiausių laisvių demokratinėje valstybėje – asmens saviraiškos laisvė. Žurnalistų etikos inspektorius yra nepriklausomas, Seimui atskaitingas valstybės pareigūnas, kuris prižiūri, kaip įgyvendinamos Visuomenės informavimo, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymų nuostatos. Jam taip pat suteikta kompetencija asmens duomenų apsaugos srityje – kai duomenys tvarkomi žurnalistikos tikslais ir akademinės, meninės ar literatūrinės saviraiškos tikslais, žurnalistų etikos inspektorius stebi, kaip taikomas Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, vykdo 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – Reglamentas) ir 1981 m. sausio 28 d. Strasbūre sudarytos Konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) ir jos protokolų priežiūros institucijos Lietuvos Respublikoje funkcijas.

Žurnalistų etikos inspektorius veiklą užtikrina Žurnalistų etikos inspektorius tarnyba (toliau – Tarnyba). Strateginis Tarnybos tikslas – žmogaus teisių apsauga visuomenės informavimo priemonėse. Tarnyba vykdo misiją – užtikrinti, kad visuomenės informavimo srityje būtų gerbiamos žmogaus teisės ir laisvės, ugdyti kritišką požiūrį į visuomenės informavimo procesus, kelti žmogaus teisių suvokimą visuomenėje, skatinti viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų atsakomybę.

Pagrindinė žurnalistų etikos inspektorius funkcija yra nagrinėti suinteresuotų asmenų skundus dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo, teisės į privataus gyvenimo apsaugą, taip pat duomenų subjektų pagal Reglamentą pateiktus skundus dėl asmens duomenų tvarkymo žurnalistikos, akademinės, meninės ar literatūrinės saviraiškos tikslais. Pažymėtina, kad nepaisant to, jog pagrindinė žurnalistų etikos inspektorius funkcija yra suinteresuotų asmenų skundų nagrinėjimas,

šià funkcijà jis atlieka atsižvelgdamas į Visuomenės informavimo įstatyme numatytà jo, kaip žmogaus teisių visuomenės informavimo srityje užtikrinimo garantijos, paskirtį, t. y. užtikrindamas viešojo intereso – žodžio ir spaudos laisvės, visuomenės informavimo – tinkamà įgyvendinimà.

Be pagrindinės skundų nagrinėjimo ir pažeidimų tyrimo funkcijos, žurnalistų etikos inspektorius vykdo ir daug kitų funkcijų: vertina, kaip informuojant visuomenę yra laikomasi pagrindinių visuomenės informavimo principų, atlieka viešosios informacijos visuomenės informavimo priemonėse (išskyrus radijà ir televizijà) stebėsenà, ekspertinį paskelbtos viešosios informacijos vertinimà dėl nesantaikos skatinimo įvairiais pagrindais, priskiria visuomenės informavimo priemones ar jų turinį erotinio, pornografinio ir (ar) smurtinio pobūdžio informacijos kategorijoms.

Nors Tarnybai pagal kompetencijà nenustatytas švietėjiškos ir prevencinės veiklos žiniasklaidos srityje funkcijų vykdymas, tačiau žurnalistų etikos inspektorius bei Tarnybos specialistai veda mokymus, seminarus žmogaus teisių žiniasklaidoje užtikrinimo temomis, teikia konsultacijas ir informacijà suinteresuotiems asmenims visuomenės informavimo klausimais.

Tarnybai tenka atsakomybė būti vienintele institucija Lietuvoje, paskyrusia savo atstovà nacionaliniu kontaktiniu asmeniu, tiesiogiai bendradarbiaujančiu su didžiosiomis IT kompanijomis (Facebook, Microsoft, Twitter ir Youtube) kovojant su neapykantà kurstančia kalba (angl. *hate speech*) internete. Šiame kontekste ataskaitiniais 2020 m. Tarnyba kartu su partneriais sėkmingai baigė įgyvendinti 2018 m. pradėtà Europos Sąjungos lėšomis iš dalies finansuotà projektà „Atsako į neapykantos nusikaltimus ir neapykantà kurstančias kalbas Lietuvoje stiprinimas“ ir pradėjo kità – „#NoPlace4Hate: tobulinant institucinį atsakà į neapykantos kalbos reiškinià Lietuvoje“. Parlamentinę Tarnybos veiklos kontrolę vykdo Seimas. Žurnalistų

etikos inspektorius privalo kartą per metus atsiskaityti Seimui pateikdamas metinę savo ir Tarnybos veiklos ataskaitą

2. VEIKLA IR REZULTATAI

2.1. SKUNDŲ CHARAKTERISTIKA

Šalyje siaučianti pandemija kardinaliai paveikė daugelį veiklos sričių, iš esmės pakeitė žmonių įpročius, drastiškai apribojo galimybes, tačiau neturėjo įtakos žmonių norui ginti savo teises visuomenės informavimo srityje, aktyviai reaguoti į galimus netikslumus viešojoje erdvėje. Skundų skaičius augo – viešai paskleistos informacijos turinys dažniau tapdavo asmens teisės skleisti informaciją ir kitų žmogaus teisių, kurias saugo įstatymas, ginčo objektu. Dalis pateiktų skundų buvo tiesiogiai susiję su pandeminės situacijos viešinimu visuomenės informavimo priemonėse. Jais buvo siekta asmens duomenų apsaugos, galimai pažeistos informuojant apie viruso COVID-19 ligos židinius, privatumo gynybos, atskleidus sergančiųjų privataus gyvenimo faktus, taip pat buvo keliami teisingos ir objektyvios informacijos klausimai.

1	2	3	4	5	6
PATEIKIAMAS SKUNDAS	VERTINAMA PATEIKTA MEDŽIAGA	PAAIŠKINIMAI	TYRIMAS	PRIIMAMAS SPRENDIMAS	SPRENDIMO APSKUNDIMAS
Asmuo į Žurnalistų etikos inspektorius tarnybą kreipiasi skundu		Į viešosios informacijos rengėją (skleidėją) kreipiamasi dėl paaiškinimų	Atliekamas tyrimas, kurio metu vertinama situacijos atitiktis įstatymų nuostatomis		Visi žurnalistų etikos inspektorius sprendimai gali būti skundžiami teismui

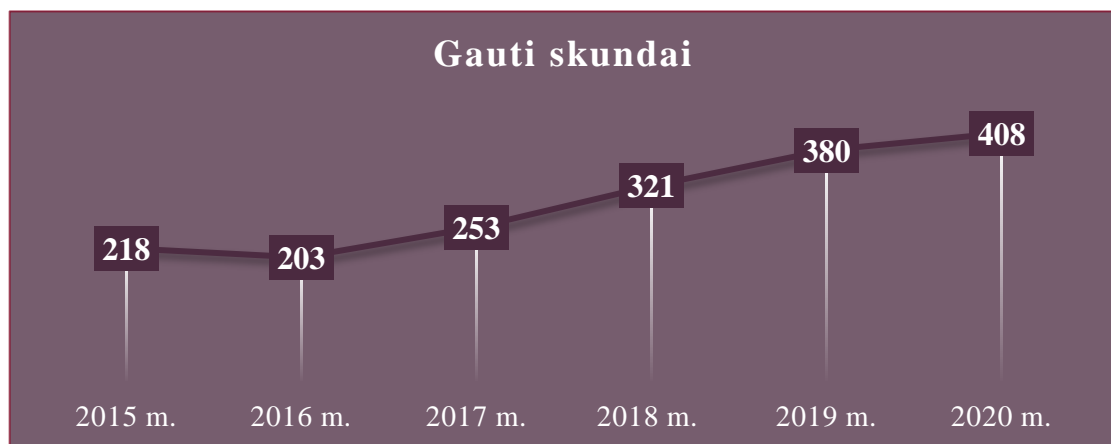
Tarnybos įgyta patirtis rodo, kad galimybė asmenims kreiptis į Tarnybą labai reikalinga – žmonės ja naudojasi kasmet vis aktyviau. Skundų dėl visuomenės informavimo reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų nagrinėjimas ir pažeidimų tyrimas sudaro pagrindinę Tarnybos veiklos dalį. Į žurnalistų etikos inspektorių asmenys kreipiasi su skundais dėl atitinkamų Visuomenės informavimo įstatymo, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo, Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo, Reglamento (ES) 2016/679.

Žurnalistų etikos inspektorius pareiga yra prižiūrėti, kad nebūtų pažeidžiama visuomenės interesų – teisės gauti teisingą, objektyvią ir nešališką informaciją bei kitų žmogaus teisių (garbės ir orumo, privatumo, asmens duomenų) apsaugos – pusiausvyra, taip pat, kad viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai sąžiningai ir atsakingai naudotųsi jiems suteikta teise skleisti informaciją bei idėjas.

Didėjantis pareiškėjų, ginančių savo asmenines neturtines teises Tarnyboje, skaičius rodo aukštą visuomenės teisinį sąmoningumą, o kartu ir pasitikėjimą Tarnyba kaip žmogaus teisių gynimo institucija. Kelerius metus iš eilės stebima sparčiai auganti skundų dinamika leidžia teigti, jog visuomenė atrado Tarnybą, kaip efektyvą, kvalifikuotą ir alternatyvų nacionaliniams teismams visuomenės informavimo priemonėse pažeistų žmogaus teisių gynimo būdą.

Rekordiniai buvo 2019 metų veiklos rezultatai. Tačiau apžvelgiant 2020 metų veiklą, akivaizdu, kad gautų skundų skaičius pasiekė naujas aukštumas – gauti 408 skundai, t. y. skundų skaičius, palyginti su 2019 metais, padidėjo dar 7 proc., todėl jau ankstesniais metais ženkliai išaugęs Tarnybos teisininkų darbo krūvis 2020 metais buvo per didelis.

1 diagrama

Daugiausia skundų – 278 pateikė fiziniai asmenys, iš jų 52 skundai pateikti viešųjų fizinių asmenų (2019 m. – 43 viešųjų fizinių asmenų skundai, 2018 m. – 37, 2017 m. – 28, 2016 metais – 24 skundai).

Ataskaitiniu laikotarpiu dar aktyviau, nei praėjusiais metais savo pažeistų teisių gynybos kreipdamiesi į Tarnybą siekė juridiniai asmenys. 2020 metais gauti jau 77 juridinių asmenų skundai, tarp kurių 30 skundų teikė viešieji juridiniai asmenys. Palyginimui – 2019 metais gauta 70 juridinių asmenų skundų, 29 skundus teikė viešieji juridiniai asmenys. 2018 metais kreipėsi 56 juridiniai asmenys, iš kurių net 41 skundą teikė viešieji juridiniai asmenys, 2017 metais kreipėsi 21 juridinis asmuo, iš kurių 16 – viešieji.

Skundą žurnalistų etikos inspektoriui turi teisę pateikti kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo, jeigu mano, kad buvo padarytas visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių įstatymų ar kitų teisės aktų, kurių priežiūrą įgyvendina žurnalistų etikos inspektorius, nuostatų pažeidimas.

Pagal Visuomenės informavimo įstatymą, žurnalistų etikos inspektorius prižiūri iš esmės visos viešosios informacijos skleidimą visuomenės informavimo priemonėse nepriklausomai nuo to, kas yra jos rengėjas (skleidėjas).

Tarnybai pagal kompetenciją nagrinėti skundus ar pranešimus persiūncia ir kitos institucijos. Ataskaitiniu laikotarpiu kitos institucijos į Tarnybą persiūsdamos skundus ir pranešimus kreipėsi 166 kartus. Iš jų 65 pranešimus pateikė Ryšių reguliavimo

tarnyba per Karštąją liniją dėl internete skelbiamo galimai neteisėto turinio viešosios informacijos.

Pagal Lietuvoje galiojančią teisinį reguliavimą, žurnalistų etikos inspektoriumi yra paskirta asmens duomenų tvarkymo priežiūros institucijos funkcija. Žurnalistų etikos inspektorius stebi, kaip taikomas Reglamentas (ES) 2016/679 ir Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, ir užtikrina, kad šie teisės aktai būtų taikomi, kai asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos tikslais ir akademinės, meninės ar literatūrinės saviraiškos tikslais.

Lietuvoje veikia dvi asmens duomenų tvarkymo priežiūros institucijos – Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (toliau – VDAI) ir žurnalistų etikos inspektorius. Iš viso per ataskaitinį laikotarpį dėl galimo asmens duomenų tvarkymo pažeidimo 80 skundų Tarnybai nagrinėti pagal kompetenciją persiuntė VDAI. VDAI persiųstų skundų skaičius iš esmės nepakito – 2019 metais buvo gauti 82 skundai.

Asmenų skundų dėl duomenų tvarkymo pažeidimų skaičiaus didėjimo tendencija stebima jau ne pirmus metus, o Reglamento (ES) 2016/679 įsigaliojimas ženkliai padidino asmens duomenų subjektų ryžtą veiksmingai ginti savo teisę į duomenų apsaugą. Atsižvelgiant į drastišką skundų dėl duomenų apsaugos dinamiką, išaugusį visuomenės dėmesį šiai sričiai, akivaizdu, kad darbo krūvis šioje srityje padidėjo keturis kartus ir tai yra didelis iššūkis Tarnybai.

2020 metais, taip pat kaip ir 2019 metais, aktyviausiai siekta teisės į asmens duomenų apsaugos gynybą, gauti 142 skundai.

2019 metais – 133 skundai, 2018 metais – 69 skundai. Garbės ir orumo gynybos asmenys siekė 123 kartus, dėl šios asmeninės neturtinės teisės 2019 metais gauta 113 skundų, 2018 metais – 103, 2017 metais – 83, 2016 metais – 68 skundai.

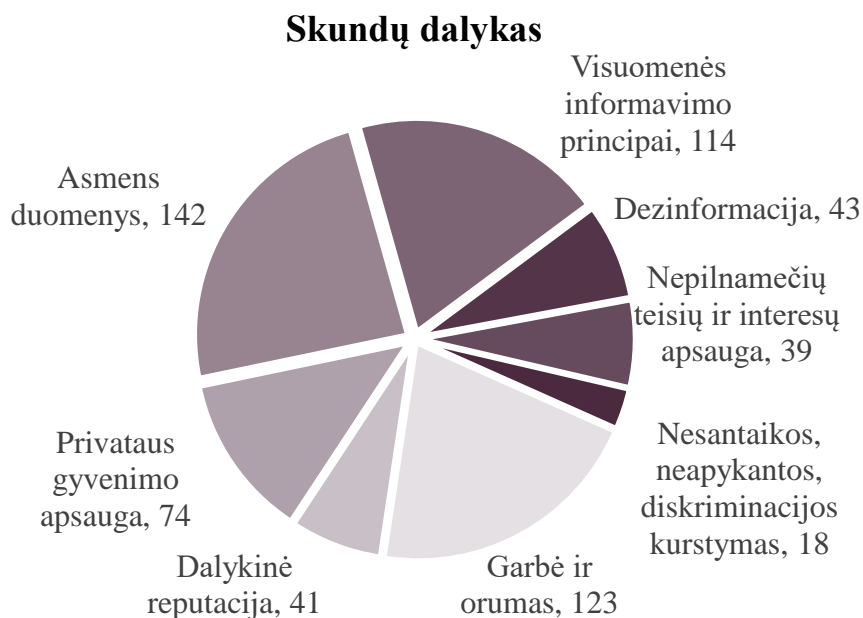
Teisę į savo privataus gyvenimo apsaugą pateikdami skundus žurnalistų etikos inspektoriumi gynė 74 žmonės, tiek pat kaip ir praėjusiu ataskaitiniu laikotarpiu. 2018 metais dėl privatumo apsaugos gauti 53 skundai. Tai sudarė beveik 2 kartus daugiau skundų palyginti su 2017 metais, kuomet gauti 29 atitinkami skundai. 2016 metais tokių skundų buvo 36.

Nors pagal Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą žurnalistų etikos inspektorius neturi galimybės konstatuoti juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo, 41 skundas per ataskaitinį laikotarpį gautas siekiant apginti juridinio asmens dalykinę reputaciją. 2019 metais gauti 33 skundai, 2018 metais gauti 39 skundai – beveik dvigubai daugiau palyginti su 2017 metais, per kuriuos gauta 20 skundų dėl galimai pažeistos juridinių asmenų dalykinės reputacijos.

2020 metais vėl stebima skundų didėjimo dinamika, atvejų, kai asmenys kreipėsi į Tarnybą dėl žiniasklaidoje pažeistų pagrindinių visuomenės informavimo principų (viešoji informacija visuomenės informavime turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai, turi būti užtikrinama nuomonių įvairovė, atsakymo teisė, pagarba žmogui, etiškas ir sąžiningas nuomonių reiškimas), skaičius kone padvigubėjo – gauta 114 skundų. 2019 metais pagrindinių visuomenės informavimo principų pažeidimo klausimas keltas 66 skunduose, 2018 metais – 69 skunduose. 2017 metais

Tarnyba išnagrinėjo 41 tokį skundą. Dėl nekaltumo prezumpcijos pažeidimo gauti 6 skundai, 2019 metais – 4 skundai.

2 diagrama

Palyginti su praėjusiu laikotarpiu, 2020 metais Tarnyba gavo ženkliai mažiau skundų dėl galimai pažeistų Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatų, – gauti 39 skundai. 2019 metais buvo gauti 104 skundai. 2017 metais – 75 skundai, pagal kuriuos atliktas viešosios informacijos vertinimas nepilnamečių apsaugos aspektu, 2018 metais tokių skundų gauta 68.

18 skundų gauta dėl nesantaikos, diskriminacijos ar neapykantos kurstymo lyties, socialinės padėties, rasės ir kitais pagrindais. Pandemija lėmė aktyvesnę žmonių kreipimąsi dėl dezinformacijos, gauti net 43 skundai.

2020 metais išliko nepakitusi kryptis, jog daugiausia skundų gauta dėl internete paskleistos informacijos – 336, iš jų 148 dėl socialiniuose tinkluose paskelbtos informacijos. 105 skundai pateikti dėl socialinio tinklo *Facebook* paskyrų. 2019 metais – 312, iš jų 108 skundai dėl socialiniuose tinkluose paskelbtos informacijos, 1 skundas gautas dėl atsiliėpimų *Google* sistemoje. 2018 metais šie rodikliai atitinkamai sudarė: 207 skundai dėl internete paskelbtos informacijos, iš jų 61 skundas dėl socialiniame tinkle *Facebook* paskelbtų duomenų, 8 skundai gauti dėl kitų socialinių tinklų (*Youtube*, *LinkedIn*, *Instagram*). 2017 metais 141 skundas gautas dėl internete paskelbtos informacijos, iš jų 44 skundai dėl socialinių tinklų.

2020 metais reikšmingai išaugo gautų skundų skaičius dėl asmens duomenų tvarkymo pažeidimo socialiniuose tinkluose.

Nors panašus kiekis skundų gautas ir dėl tradicinėse visuomenės informavimo priemonėse tvarkomų asmens duomenų, tačiau stebima skundų dėl įvairiuose socialiniuose tinkluose galimai padarytų pažeidimų didėjimo tendencija. Pažymėtina, jog sparti informacinių technologijų plėtra ir jų tobulėjimas lemia tai, kad randasi vis

daugiau naujų platformų, kuriose asmenys turi galimybę skleisti informaciją, todėl ir Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje 2020 metais gauta skundų dėl asmens duomenų apsaugos pažeidimų tokiuose išpopuliarėjusiuose socialiniuose tinkluose kaip *Discord* ir *Instagram*. Nagrinėdamas tokius skundus žurnalistų etikos inspektorius susiduria su ginčijamą informaciją paskelbusių asmenų nustatymo problema, kadangi asmenys naudojami slapyvardžiais, neatskleidžia savo kontaktinės informacijos, su jais ne visada yra galimybė susisiekti.

Gautuose skunduose dėl socialiniuose tinkluose skelbiamų asmens duomenų vis dar pastebima, kad vartotojai skelbdami asmens duomenis siekia „bausti viešumu“ ar atgauti skolas.

Skelbiami skolingų asmenų tapatybės dokumentai socialinio tinklo *Facebook* grupėse „Aferistai. Apgavikai. Sukčiai“, taip pat netinkamai paslaugas atlikusių asmenų duomenys grupėje „Gerų meistrų kontaktai“. Vis dėlto savo turiniu ir pažeistų teisių apimtimi 2020 metais ypatingai išsiskyrė socialinio tinklo *Facebook* puslapis „Prakeiktieji“: dėl jame skelbiamų asmens duomenų (vardai, pavardės, nuotraukos, nurodant, kad šie asmenys yra prakeikti) iš įvairių Lietuvos policijos komisariatų pagal kompetenciją persiųsti nagrinėti net 7 analogiški skundai.

2020 metais pagausėjo gautų skundų dėl sveikatos duomenų skelbimo ir rinkimo. Tokio pobūdžio skundų kiekio didėjimą lėmė koronaviruso sukelta pandemija. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje gauti 9 asmenų skundai dėl įvairiose visuomenės informavimo priemonėse ir socialiniuose tinkluose atskleistos informacijos apie galimą asmenų užsikrėtimą virusu. Pažymėtina, kad net trečdalis skundus teikusių asmenų ginčijamu asmeniu įvardijo Nacionalinį visuomenės sveikatos centrą tiek dėl duomenų apie sveikatą atskleidimo visuomenės informavimo priemonėms, tiek dėl informacijos paskelbimo tiesiogiai spaudos konferencijose.

Atkreiptinas dėmesys, jog visuomenės suvokimas, kokiais atvejais asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos tikslu, plečiasi. Taigi 2020 metais pirmą kartą aiškiai apibrėžiant skundžiamus asmens duomenų tvarkymo veiksmus ir jų tvarkymo tikslą gauti net 8 skundai dėl valstybės institucijų ir konkrečių pareigūnų perduotų asmens duomenų visuomenės informavimo priemonėms žurnalistikos tikslu. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje taip pat palyginti su 2019 metais, padidėjo gautų skundų kiekis dėl asmens duomenų rinkimo žurnalistikos tikslu veiksmų.

2020 metais Tarnyboje vis dar nemažai gauta skundų (2 skundais daugiau nei 2019 m.) dėl itin senose publikacijose skelbiamų asmens duomenų siekiant įgyvendinti teisę būti pamirštam, kuri numatyta tarp Reglamento (ES) 2016/679 taikymo išimčių tais atvejais, kai asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos ir akademinės, meninės ar literatūrinės saviraiškos tikslais.

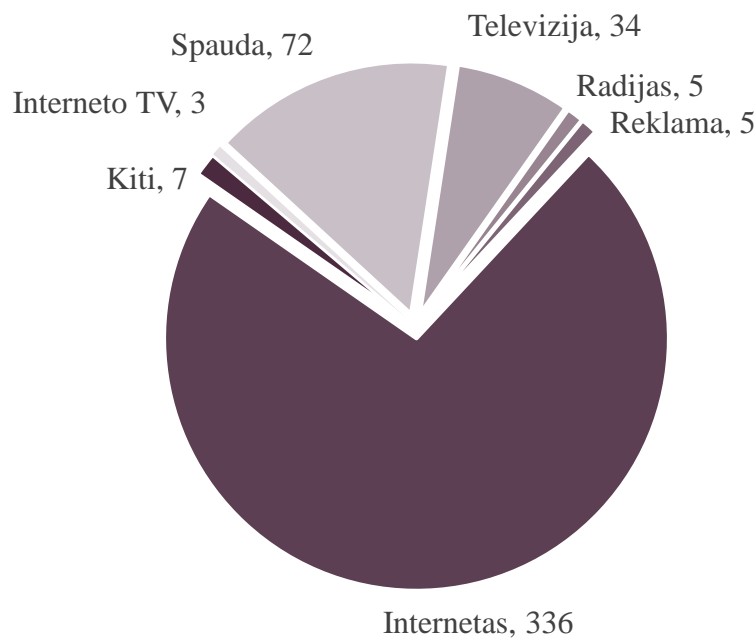
2020 metais pirmą kartą gauta skundų ir dėl tokių duomenų subjektų teisių kaip teisė nesutikti su asmens duomenų tvarkymu ir pareiga informuoti apie asmens duomenų tvarkymą, kurios taip pat laikytinos Reglamento (ES) 2016/679 taikymo išimtimis.

Pažymėtina, jog kaip ir 2019 metais, ataskaitiniais metais Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje gauta didelė dalis skundų, kuriuose asmenys skundžiasi ne dėl

savo, o dėl kitų asmenų duomenų tvarkymo, pavyzdžiui, darbuotojų, klientų, artimųjų, tačiau nepateikiama jokių atstovavimą įrodančių dokumentų. Vis dėlto pastebėta, kad 2020 metais daug skundų (7) pateikta dėl nepilnamečių vaikų, atstovaujамų jų įstatyminių atstovų, asmens duomenų tvarkymo žurnalistikos tikslu. Tokiuose skunduose ginčijami vaikų asmens duomenų rinkimo teisėtumo klausimai, *Zoom* platformoje vykstančių nuotolinių pamokų nuotraukų skelbimo mokyklų socialinių tinklų paskyrose teisėtumas, taip pat kilę nesutarimai tarp išsiskyrusių tėvų dėl jų nepilnamečio vaiko nuotraukų skelbimo asmeninėse socialinių tinklų paskyrose.

3 diagrama

Skundai pagal visuomenės informavimo priemones

Palyginti su praėjusiu ataskaitiniu laikotarpiu, 2020 metais ženkliai padidėjo gautų skundų skaičius dėl spaudoje paskelbtos informacijos.

2020 metais gauti 72 skundai (2019 metais – 45, 2018 metais – 57, 2017 metais – 60 skundų). Jau kelerius metus iš eilės aktyviausiai neturtinių teisių gynbos siekiama dėl nacionalinio laikraščio „Lietuvos rytas“ publikacijų. Dėl „Lietuvos ryte“ paskelbtos informacijos pernai gauta net 16 skundų (2019 metais – 8 skundai). Aktyviai skundai teikti dėl laikraščiuose „Šiaurės rytai“, „Alio, Raseiniai“, „Kalvotoji Žemaitija“, „Biržiečių žodis“, „Vakaro žinios“, „Mano Druskininkai“ paskelbtos informacijos. Dėl kitų laikraščių gauti pavieniai skundai.

2020 metais sumažėjo skundų dėl televizijos programose paskelbtos informacijos – gauti 34 skundai (2019 metais – 46 skundai, 2018 metais – 37, 2017 metais – 43 skundai). Dauguma jų, kaip ir 2019 metais, yra dėl komercinių transliuotojų programų turinio. 2020 metais dėl komercinių televizijų programų gauti 32 skundai (TV3 televizija, LNK TV, Lietuvos ryto televizija, Šiaulių televizija, Dzūkijos TV). 2019 metais gauti 33 skundai. Ataskaitiniu laikotarpiu ženkliai sumažėjo skundų dėl nacionalinio transliuotojo LRT programose paskleistos informacijos, kreiptasi dėl 3

televizijos programų („(Ne) emigrantai“, „Savaitė“, „Panorama“), o 2019 metais buvo pateikta 13 skundų.

3 skundai gauti dėl televizijos programose, platinamose internete, skelbiamos informacijos. 2019 metais gauti 2 skundai.

5 skundai gauti dėl radijo programose paskleistos informacijos įvertinimo. 2019 metais gauti 4 skundai, 2018 metais – 2 skundai.

7 kartus kreiptasi dėl kitos viešosios informacijos vertinimo (dėl MO muziejaus reklaminio plakato, 2 kartus dėl mineralinio vandens „Vytautas“ etiketės iliustracijos, dainos vaizdo klipo, 3 kartus dėl skelbimų).

Nors Tarnyba nėra reklamos priežiūros institucija, tačiau per 2020 metus 5 kartus žurnalistų etikos inspektorius pagal kompetenciją dėl Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pažeidimų vertino reklamose (daugiausia išorinėse lauko reklamose) paskelbtą turinį. 2019 metais atlikta 13 tokių vertinimų. 2018 metais šie vertinimai atlikti 7 kartus. 2020 metais dažniausiai keltas klausimas dėl baimę ir siaubą keliančios informacijos, pažeidžiančios Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatas, sklaidos.

Analizuojant Tarnyboje gautus skundus pagal konkrečias informacinės visuomenės informavimo priemones, daugiausia, tačiau mažiau nei 2019 metais, skundų gauta dėl naujienų portalo 15min.lt veiklos – 17 skundų (2019 metais gauti 22 skundai). Lrytas.lt ir delfi.lt buvo skundžiami po 14 kartų. Tai taip pat ženkliai mažiau, palyginti su 2019 metais, kai Lrytas.lt ir delfi.lt buvo skundžiami atitinkamai 23 ir 26 kartus. Dėl interneto portalo alfa.lt gauta 12 skundų, 2019 metais – 11 skundų. Dvigubai mažiau skundų gauta dėl interneto portalų atviraklaipeda.lt (6), respublika.lt (5), tv3.lt (5) veiklos. Kritiškai informacija vertinta bei skundai teikti ir dėl kituose interneto portaluose skelbiamos informacijos: lrt.lt, visuomenesbalsas.lt, rekvizitai.lt, kauno.diena.lt, laisvaslaikrastis.lt, klaipeda.diena.lt, ldiena.lt, agroeta.lt, 20min.lt, anyksta.lt, pincetas.lt, radviliskiokrastas.lt, bukimevieningi.lt, klaipeda.lt, sputniknews.lt, minfo.lt, nyksciai.lt ir kt.

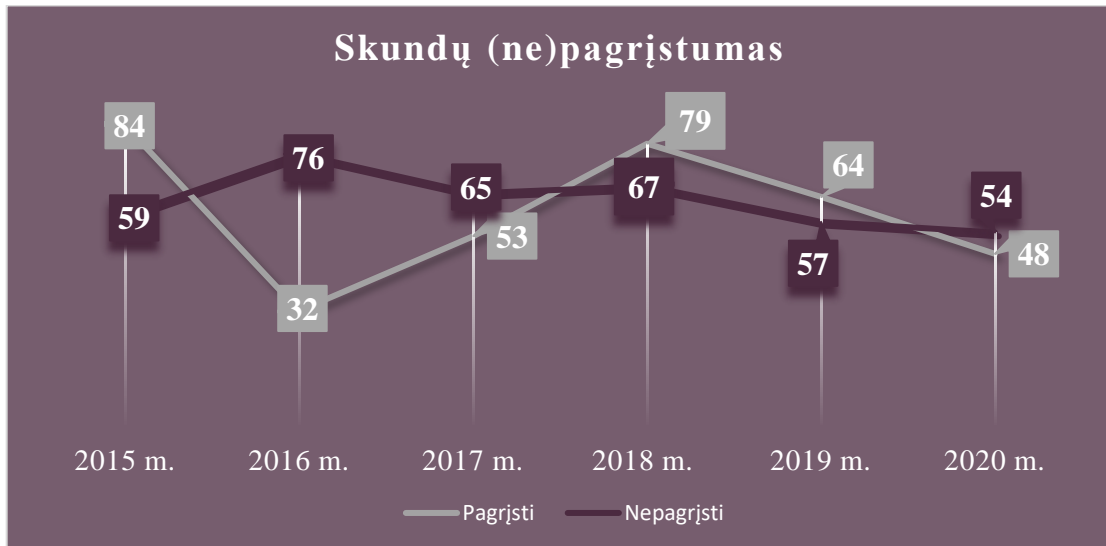
2.2 NUSTATYTŲ PAŽEIDIMŲ ANALIZĖ

2020 metais žurnalistų etikos inspektorius priėmė 238 sprendimus.

Atliekant skundų tyrimus visais atvejais siekiama įvertinti, ar nebuvo pažeista konkuruojančių gėrių pusiausvyra. Nei informacijos (saviraiškos) laisvei, nei teisei į garbės ir orumo (dalykinės reputacijos), privataus gyvenimo ar asmens duomenų apsaugą neturi būti suteikiamas nepagrįstas prioritetas, kad nebūtų iškraipyta kurios nors iš jų esmė, apribotas teisėtas ir pagrįstas visuomenės interesas žinoti. Tiek naudojimasis saviraiškos laisve, tiek šios laisvės ribojimas turi būti teisėtas, pagrįstas ir proporcingas. Teisingos konkuruojančių gėrių pusiausvyros nustatymo būtinybę nuolat pabrėžia nacionaliniai ir tarptautiniai teismai. Vertinant, ar nebuvo peržengtos informacijos (saviraiškos) laisvės ribos, esminę įtaką gali turėti viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) elgesys asmens, apie kurį skleidžiama informacija, ir adresato atžvilgiu.

Iš visų 2020 metais ištirtų pareiškėjų skundų 48 skundai pripažinti pagrįstais arba jų pagrįstumas patvirtintas iš dalies. Palyginti su 2019 metais, pagrįstų skundų sumažėjo 7 proc. 2019 metais pagrįsti buvo 64 skundai. Per ataskaitinį laikotarpį 54 pareiškėjų skundai pripažinti nepagrįstais. Nepagrįstų skundų skaičius iš esmės nepakito, 2019 metais jų buvo 57. 2020 metais žurnalistų etikos inspektorius 20 kartų sprendė dėl tyrimo pradėjimo savo iniciatyva.

4 diagrama

Ataskaitiniais metais stebima pagrįstų skundų mažėjimo, kitaip tariant, pažeidimų nustatymo, tendencija.

Tai rodo, jog informuojant visuomenę vis labiau laikomasi Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų ir jame įtvirtintų viešosios informacijos rengėjų (skleidėjų) pareigų, kruopščiau atliekami žurnalistiniai tyrimai, gerbiamos asmens teisės, objektyviau skleidžiama informacija. Kartu šis rodiklis yra nuoseklus Tarnybos darbo, konsultavimo, mokymų, rekomendacijų bei tyrimų rezultatas.

Analizuojant nepagrįstus skundus matyti, jog toks nagrinėjimo rezultatas vis dar yra dažnas, kai kalbame apie viešųjų asmenų, ypač valstybės ar vietos politikų, skundus dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo, teisės į privataus gyvenimo, asmens duomenų apsaugą. Teismų praktikoje pripažinta, kad viešieji asmenys turi būti pakantesni kritikai, jiems taikytinos daug platesnės komentavimo ir kritikos ribos. Palyginti su privačiu asmeniu, viešajam asmeniui taikytinas didesnės tolerancijos kritikai reikalavimas, tačiau tai nereiškia, jog apie tokį asmenį gali būti skelbiama nepagrįsta, nepatikrinta, faktais neparemta informacija. Informacijai apie asmens privatų gyvenimą skelbti be jo sutikimo turi būti realus socialinis interesas žinoti tam tikro asmens privataus gyvenimo faktus.

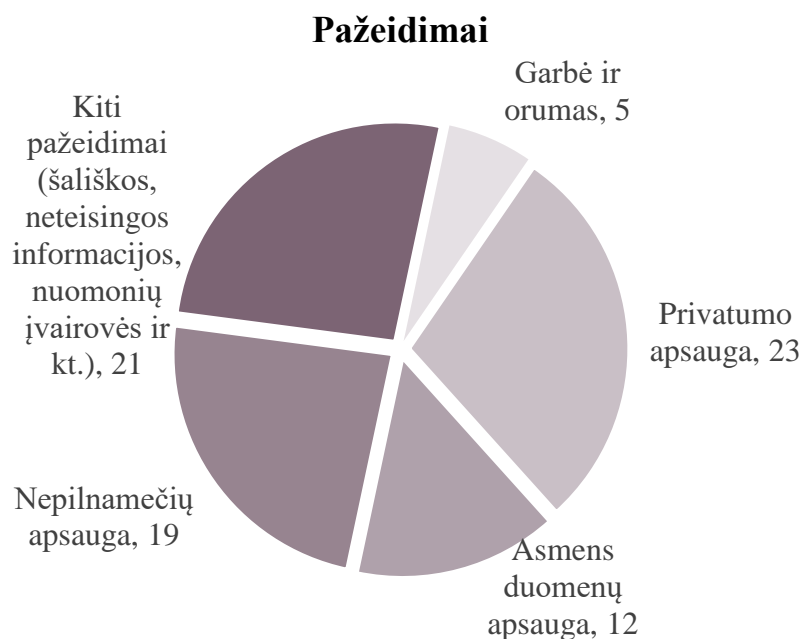
Antroji kategorija pareiškėjų, kurių atžvilgiu dažnai priimami sprendimai pripažinti skundą nepagrįstu, yra teisės pažeidimus padarę asmenys. Jų skunduose keliami nekaltumo prezumpcijos, teisės į privatų gyvenimą, atvaizdą, garbės ir orumo, teisės būti pamirštam klausimai.

Asmeniui pateikus skundą, kilusį ginčą pirmiausia siekiama išspręsti taikiai. Ir nors tokios rūšies sprendimas, kuriuo būtų patvirtinamas taikus šalių susitarimas, Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 3 dalyje tiesiogiai nenumatytas, žurnalistų etikos inspektoriaus veikloje taikaus ginčo sprendimo būdas efektyviai taikomas jau kelerius metus. Jis įmanomas tuomet, kai viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) sutinka su padarytu pažeidimu, jį pašalina (pvz., paneigia, patikslina viešai paskelbtą informaciją, nuasmenina ar panaikina tam tikrus duomenis, ištaiso kitas klaidas paskleistoje informacijoje), o pareiškėjas atsiima pateiktą skundą, nes pagrindiniai jo skundo reikalavimai įvykdomi (Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 9 dalies 6 punktas).

Taikių susitarimų praktika parodė, kad šis būdas yra efektyvus, padeda taupyti laiką, išteklius ir pasiekti taiką tarp ginčo šalių. Taikant šį metodą, ginčas išsprendžiamas greičiau ir leidžia daugiau dėmesio skirti didžiausią žalą darančios viešosios informacijos tyrimui ir vertinimui.

Per ataskaitinį laikotarpį priimti 32 sprendimai nutraukti tyrimą, iš jų 12 dėl pritaikytos mediacijos ir Tarnybos dėka pasiekto taikaus susitarimo. 2019 metais šiuo pagrindu nutrauktų tyrimų buvo 15. Kiti sprendimai 2020 metais priimti taikant kitas sprendimų rūšis. Vadovaujantis Visuomenės informavimo įstatyme ir Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme įtvirtintais pagrindais, dažniausios tokių sprendimų priežastys yra šios: pareiškėjas atsisako skundo, prašomas jo nepatikslina (net 47 tokie atvejai), neįmanoma pradėti skundo tyrimo dėl duomenų trūkumo, kreipiasi netinkamas subjektas, tyrimas nepriklauso žurnalistų etikos inspektoriaus kompetencijai (11 atvejų), suėjusi senatis, dėl skundo ar jo dalies dalyko yra pradėtas ikiteisminis tyrimas, paaiškėja, kad skundą tuo pačiu klausimu nagrinėja ir teismas.

5 diagrama

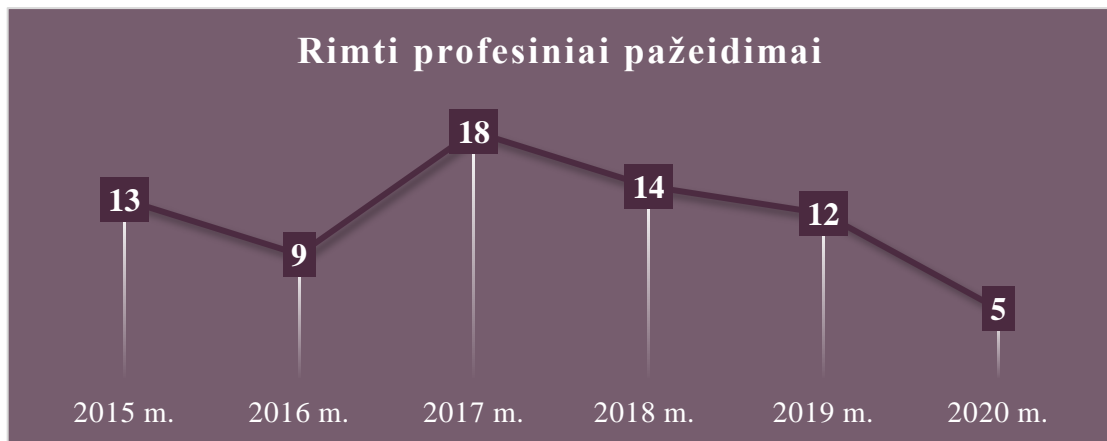

GARBĖ IR ORUMAS

2020 metais nustatyti 5 rimti profesiniai pažeidimai. Palyginti su praėjusiu laikotarpiu, šios rūšies pažeidimų ženkliai sumažėjo.

2019 metais žurnalistų etikos inspektorius nustatė net 12 rimtų profesinių pažeidimų. 2018 m. konstatuota 14 draudžiamos informacijos paskelbimo atvejų. Rimtu profesiniu pažeidimu laikomi Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 1, 2 ir (ar) 3 dalies pažeidimai. Tokių pažeidimų esmę sudaro draudžiamos informacijos, žeminančios žmogaus garbę ir orumą, pažeidžiančios nekaltumo prezumpciją, paskelbimas. 2020 metais visi rimti profesiniai pažeidimai nustatyti dėl asmens garbės ir orumo pažeidimų. Šiuos pažeidimus pripažinti padariusiais VšĮ „Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija“, UAB „Delfi“, interneto portalo ldiena.lt valdytojas bei du socialinio tinklo Facebook paskyrų valdytojai, kurie pagal Visuomenės informavimo įstatymą laikytini viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais).

6 diagrama

Viešosios informacijos rengėjui, kuris laikomas padaręs rimtą profesinį pažeidimą, vienerius metus nuo pažeidimo nustatymo dienos negali būti teikiama valstybės finansinė parama.

Analizuojant nustatytus garbės ir orumo pažeidimų atvejus matyti, jog šios neturtinės teisės pažeidimas dažniausiai konstatuotas dėl asmeniui priskirto teisės, moralės ar kitoms visuomenėje pripažintoms normoms priešingo elgesio.

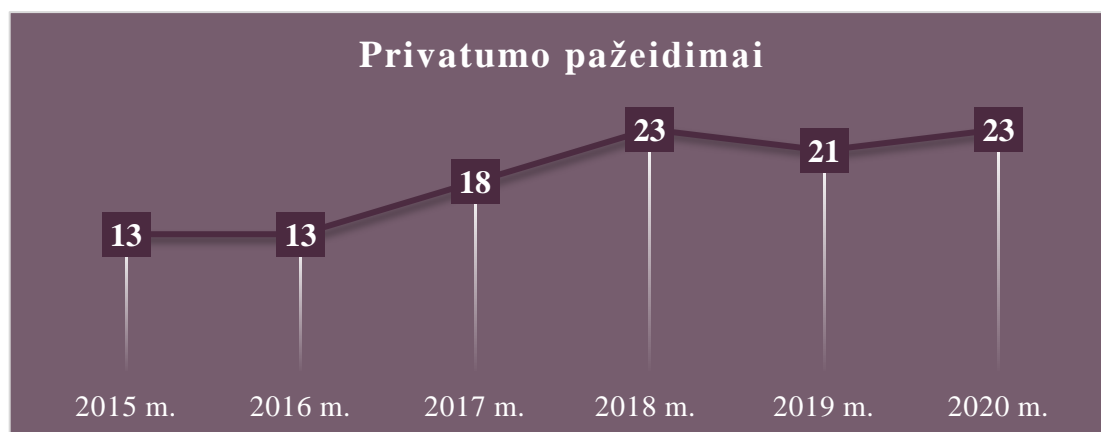
Vienu atveju, pareiškėjui buvo priskirtas išgalvotas nederamas elgesys – girtavimas, susitikinėjimas su ištekėjusia moterimi, pareiškėjas vadinamas apsišaukėliu teisininku, „sėdinčiu“ darbo biržoje. Nustačius siekį įtikinti skelbiamos informacijos tikrumu, priskirti pareiškėjui konkretų smerktiną elgesį, įvertinus, jog situacija yra išgalvota, konstatuotas garbės ir orumo pažeidimas. Kitu atveju, nesant įrodymų, asmeniui priskirtas nepriimtinas elgesys – girtavimas. Tokia tikrovės neatitinkanti žinia diskredituoja asmenį ir yra akivaizdžiai garbę ir orumą žeminančio pobūdžio, nes asmeniui priskiriami paprotinių normų ir geros moralės požiūriu nepriimtini veiksmai. Ši žinia visuomenėje suprantama vienareikšmiškai neigiamai ir jos paskleidimas protingam, moraliam žmogui sukelia neigiamą nuomonę apie tokį asmenį. Viename sprendime priminta, jog viešojo asmens kritika negalima pateisinti sąmoningo kompromituojančios informacijos ar dezinformacijos apie viešąjį asmenį skleidimo. Nustatyta, jog viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) formavo klaidingą

visuomenės nuomonę apie asmenį bei pažemino jo garbę ir orumą. Asmens garbės ir orumo pažeidimas nustatytas paskelbus nepagrįstą informaciją apie asmens neatitikimą nacionalinio saugumo interesams, pristačius jį kaip keliantį grėsmę nacionaliniam saugumui. Tokia informacija pripažinta žeminančia.

PRIVATUMAS

Analizuojant per ataskaitinį laikotarpį nustatytus visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus, teisės į privataus gyvenimo apsaugą pažeidimų skaičius išlieka panašus kaip ir ankstesniais metais. 2020 metais nustatyti 23 privataus gyvenimo pažeidimai, 2019 metais konstatuotas 21 privataus gyvenimo pažeidimas (2018 m. konstatuoti 23 tokie pažeidimai).

7 diagrama

Aptariant ataskaitiniais metais nustatytus teisės į privataus gyvenimo apsaugą pažeidimus matyti, jog dažnu atveju privatus duomenys viešinami be sutikimo, nesant teisėto ir pagrįsto viešojo intereso, o skelbiama problema gali būti plėtojama ir be paskelbtos informacijos. Tokiu atveju konstatuojama, jog prioritetą turi būti teikiamas žmogaus teisei į privatų gyvenimą, o ne viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) laisvei skleisti informaciją arba visuomenės teisei žinoti.

Visuomenės informavimo įstatyme nustatyta visuomenės informavimo priemonės sąvoka yra gana plati ir apima didelį spektrą priemonių, kuriomis viešai skleidžiama informacija.

Štai ataskaitiniu laikotarpiu teisės į privataus gyvenimo apsaugą požiūriu buvo vertintas filmas „Langai“ (2018). Tiesa, pareiškėjai kėlė ir asmens duomenų tvarkymo pažeidimo klausimą. Nustatyta, jog filmo autorei ir režisierai A. Ž., kuri kartu yra ir viešosios informacijos rengėja bei skleidėja, taip pat jos veiklai rengiant ir viešai filme skleidžiant informaciją, yra taikomos Visuomenės informavimo įstatymo nuostatos, numatančios viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų teises, pareigas ir atsakomybę. Filme be pareiškėjų sutikimo ir žinios buvo demonstruoti pareiškėjų atvaizdai, jų gyvenamoji patalpa. Taip buvo grubiai įsibrauta į pareiškėjų privatų gyvenimą – jie ne tik be sutikimo, bet ir to nežinodami buvo filmuojami savo namuose, t. y. erdvėje, kurioje pagrįstai gali tikėtis privatumo, be to, ši informacija paskelbta viešai. Žurnalistų etikos inspektorius nustatė, jog visuomenei nekilo joks realus socialinis interesas žinoti

pareiškėjų privataus gyvenimo aplinkybes, filmo kontekstas taip pat neatskleidė visuomeniškai svarbių pareiškėjų savybių ar veiksmų.

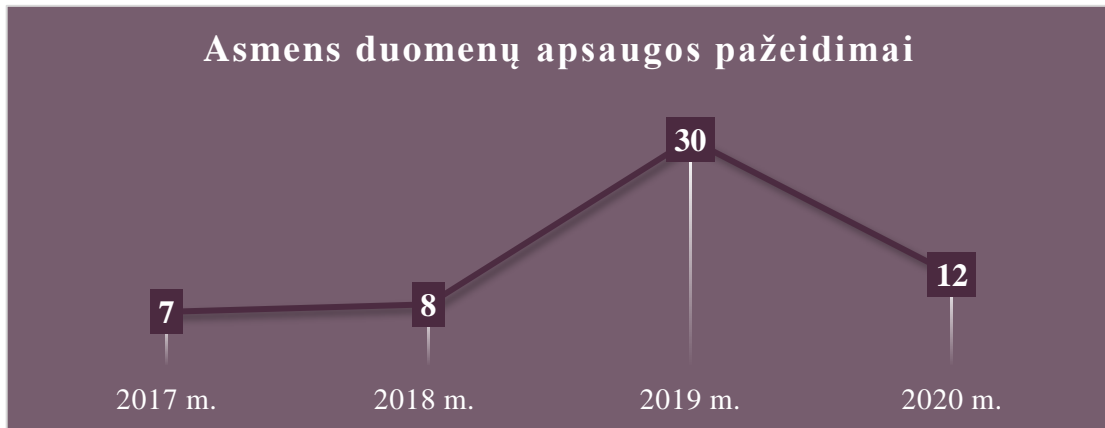
Visuomenės teisės žinoti ir teisės į privataus gyvenimo apsaugą prioriteto klausimas buvo sprendžiamas nagrinėjant privačių asmenų skundą pavišintos informacijos apie jų sandorį su Panevėžio savivaldybe kontekste. Naujienų agentūros pranešime negavus sutikimo buvo pavišinti pareiškėjų vardai ir pavardės. Atlikus tyrimą nustatyta, kad visuomenės informavimas apie įvykusį sandorį galėjo būti ir be pareiškėjų vardų ir pavardžių paskelbimo. Juos atskleidus įsibrauta į pareiškėjų privatų gyvenimą, tai lėmė kitų duomenų atskleidimą (pvz., nuosavybės teise turėtą turtą (sklypą), už kokią sumą pareiškėjai jį pardavė). Kitu atveju būtinybė ginti asmens privatumą nustatyta ginčo socialiniame tinkle *Facebook* atveju. Nors ir egzistuoja visuomenės interesas žinoti apie gyvūnų atbaidymo aparato naudojimą, tačiau atskleisti privatūs duomenys (namo fragmentas, vardas ir pavardės pirma raidė bei gyvenamosios vietos adresas) be asmens sutikimo – pertekliniai. Asmens privatus gyvenimas buvo ginamas dėl pramoginėje televizijos programoje be sutikimo paskelbų privačių duomenų. Asmens atvaizdo parodymas neturėjo jokios visuomeninės reikšmės, o asmens darbo specifika savaime nenulėmė pagrįsto asmens privatumo apribojimo.

Dažniausi asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimai konstatuoti, kai be asmens sutikimo atskleidžiamas asmens vardas, pavardė, gyvenamosios vietos adresas, asmeninės šventės, pavišinamos asmeninės nuotraukos ir kita privati informacija.

Vis dėlto privatumo pažeidimas nebuvo nustatytas asmens atvaizdą paskelbus televizijos programoje, kuri rengta siekiant reklamuoti kelionių organizatorių ir jo teikiamas paslaugas. Nustatytų faktų visuma demonstravo aiškiai išreikštą asmens sutikimą fiksuoti bei skelbti atvaizdą ir sudarė objektyvų pagrindą spręsti, kad asmens sutikimas suprantamas iš konkludentinių veiksmų. Įvertinus asmens veiksmus, jo elgesį, sutartinių santykių su kelionių organizatoriumi pagrindus, nustatyta, jog šioje situacijoje viešosios informacijos rengėjas ir skleidėjas, vertindamas asmens valią bei sutikimą filmuotis ir skelbti atvaizdą televizijos programoje, buvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek tokiomis sąlygomis buvo būtina.

ASMENS DUOMENYS

Tarnyboje konstatuotų asmens duomenų tvarkymo pažeidimų visuomenės informavimo priemonėse skaičius ataskaitiniais metais sumažėjo daugiau nei perpus: 2020 metais nustatyta 12 pažeidimų, 2019 metais – 30, 2018 metais – 8, o 2017 metais – 7 pažeidimai. Ataskaitiniais metais dažniausiai pažeisti su asmens duomenų tvarkymu susiję principai ir teisėto duomenų tvarkymo sąlygos.

Teisėtu asmens duomenų tvarkymas laikomas tik tuo atveju, jei atitinka nors vieną Reglamento (ES) 2016/679 6 straipsnyje nustatytą teisėtumo sąlygą.

Analizuojant nustatytus asmens duomenų tvarkymo pažeidimo atvejus matyti, jog pasitaiko situacijų, kuomet atskleidžiami itin jautrūs asmens duomenys.

Įstatymas draudžia asmens kodą skelbti viešai. Vienu atveju, publikuojant informaciją apie juridinį asmenį, neapdairiai buvo paskelbtas ir fizinio asmens kodas, – pažeista imperatyvi įstatymo nuostata. Kitu atveju nepagrįstai nuspręsta, jog asmens duomenys, viešai paskelbti ir prieinami viešuose registruose, be asmens sutikimo ir nesant viršesnio intereso gali būti skelbiami visuomenės informavimo priemonėje. Net keli asmens duomenų apsaugos pažeidimai buvo išvelgti informacijoje apie turtingiausius Lietuvos asmenis. Viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui) buvo priminta, jog asmens turtinė padėtis savaime nenulemia asmens viešumo statuso ir nesuteikia teisės be asmens sutikimo tvarkyti jo duomenis reitinguojant asmenis turtingiausiųjų sąrašė ir skelbiant šiuos duomenis viešai. Paminėtinas tyrimas, kuriame, įvertinus, jog asmuo nebuvo viešai teisme nagrinėtos baudžiamosios bylos dalyvis, o jo privatus pokalbis vyko su asmeniu, kurio pokalbių sankcionuoti buvo pasiklausoma, nustatyta, jog viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas), prisidengdamas viešo teismo posėdžio metu sužinota informacija, nepaisydamas pareigos atsakingai tvarkyti asmens duomenis turėjo vienintelį tikslą – atskleisti pikantišką, smalsumą tenkinančią informaciją. Kitu atveju, vienam iš civilinio ginčo dalyvių paviešinus teismo procesinius dokumentus, kartu buvo atskleistas ir kitos ginčo šalies gyvenamosios vietos adresas. Asmens duomenų teisinės apsaugos kontekste, tokie duomenys galėjo būti skelbiami tik gavus pareiškėjo sutikimą. Pasitaiko situacijų, kai asmens duomenų beatodairišką paviešinimą nulemia asmeninių santykių aiškinimasis, ginčai dėl vaiko priežiūros.

Visais atvejais privalu atsakingai vertinti ketinamą skelbti informaciją, įsitikinti, kad rengiama ir viešai skelbiama informacija nepažeis asmens duomenų tvarkymo principų ir teisėtumo sąlygų, gauti sutikimą tokią informaciją skelbti arba jos neskelbti.

Įvertinus socialinio tinklo *Facebook* paskyroje ir vaizdų dalinimosi platformos *Youtube* kanale paskelbtų įrašų turinį ir kontekstą buvo nustatyta, kad duomenų subjektų interesai viršesni nei visuomenės teisė žinoti kartu su vardais ir pavardėmis paskleistus

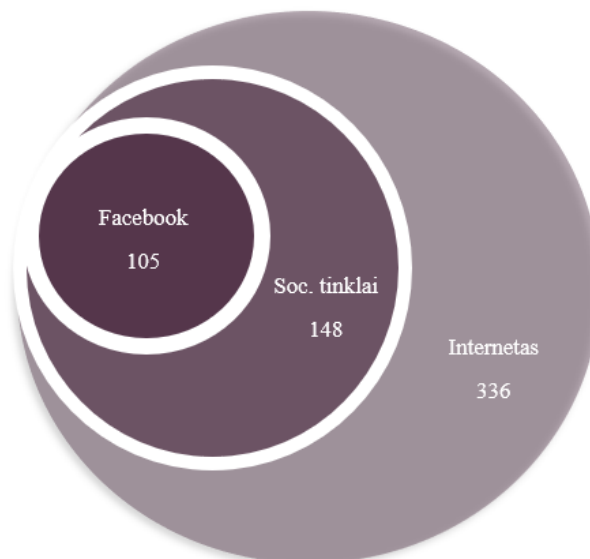
duomenis apie gautą atlygį, jo dydį, pagrindą ir laiką. Asmens duomenų apsaugos samprata nėra siejama su tuo, kur ir kiek kartų duomenys buvo paskelbti anksčiau, ar tokia informacija lengvai pasiekama internete ar kituose šaltiniuose, t. y. asmens sprendimas tam tikromis aplinkybėmis ir siekiant paskelbti (duoti sutikimą skelbti) savo duomenis nepanaikina šių duomenų apsaugos ir nepašalina viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų pareigos privačią informaciją skelbti tik asmeniui konkrečiu atveju davus sutikimą (išskyrus numatytas išimtis). Vienu atveju pertekliniu pripažintas pareiškėjos vardo ir pavardės, nepilnamečio inicialų skelbimas, kartu nustatyta, kad problemos, galimai turėjusios viešojo intereso pobūdį, galėjo būti analizuojamos ir be šių duomenų pateikimo.

SOCIALINIAI TINKLAI

2020 metais priimtas 31 sprendimas, kuriuose vertinta socialiniuose tinkluose (*Facebook, Youtube, Instagram*) paskelbta informacija. 19 sprendimų nustatyti pažeidimai. 2019 metais dėl socialinių tinklų priimti 35 sprendimai (nustatyta 13 pažeidimų), 2018 m. – 32, 2017 m. – 25 sprendimai.

Aptariant aktualią sprendimų dėl socialinių tinklų problematiką vis dar tenka konstatuoti, kad privataus pobūdžio informacija nėra siejama su tuo, kur ir kiek kartų ji buvo paskelbta anksčiau, ar tokia informacija lengvai pasiekama socialiniuose tinkluose ar kituose šaltiniuose, t. y. asmens sprendimas tam tikromis aplinkybėmis ir siekiant paskelbti atitinkamą informaciją, nuotraukas, kitus duomenis nepanaikina šių duomenų apsaugos ir nepašalina viešosios informacijos rengėjų (skleidėjų) pareigos privačią informaciją skelbti tik asmeniui konkrečiu atveju davus sutikimą.

9 diagrama

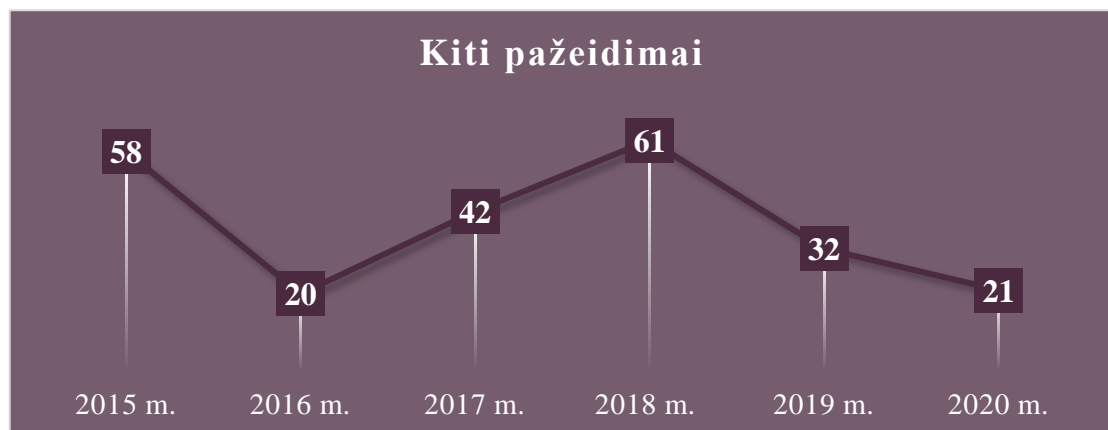
Aplinkybė, kad žmogus pats viešai paskelbia tam tikrą informaciją socialiniuose tinkluose, nereiškia, kad jis duoda leidimą bet kam ir bet kur tokią informaciją platinti. Faktas, jog privatus asmuo savo paskyroje socialiniame tinkle paskelbė tam tikrą informaciją, nepašalina viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) pareigos gauti sutikimą dėl tolimesnio tokios informacijos (ypač susijusios su privačiu gyvenimu)

viešinimui. Aplinkybė, kad žmogus pats socialiniuose tinkluose viešai skelbia asmeninę informaciją, kad tokia informacija prieinama visiems (ne tik draugų statusą turintiems asmenims), nėra pakankama daryti išvadą, jog dėl viešos paskyros socialiniuose tinkluose turėjimo toks asmuo praranda privatumo, garbės ir orumo apsaugos galimybes.

KITI PAŽEIDIMAI

Kitų pažeidimų skaičius, palyginti su ankstesniais metais, per ataskaitinį laikotarpį sumažėjo – nuo 32 pažeidimų, nustatytų 2019 metais, iki 21 pažeidimo 2020 metais. Kitais pažeidimais laikomi pagrindinių visuomenės informavimo principų (informaciją teikti teisingai, tiksliai ir nešališkai, laikytis pagarbos žmogui, nuomonę reikšti sąžiningai ir etiškai) nesilaikymas, nuomonių įvairovės neužtikrinimas, objektyvumo ir nešališkumo stoka bei kitų Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų nesilaikymas.

10 diagrama

Ataskaitiniais metais daugiausia nustatyta reikalavimo informaciją skelbti teisingai, tiksliai ir nešališkai pažeidimo atvejų.

Vienu atveju žurnalistas, skelbdamas informaciją savo paskyroje socialiniame tinkle *Facebook* apie viešojo juridinio asmens veiklą – socialinės išmokos skyrimą, kaip objektyviai egzistuojančią paskelbė neteisingą informaciją.

Žurnalistinis tyrimas turi būti pakankamas skleidžiamiems teiginiams pagrįsti.

Kitu atveju, aprašant asmens nusiskundimus dėl odontologijos klinikoje suteiktų paslaugų, paskelbta neteisinga informacija. Šiuo atveju buvo nustatytas nuomonės raiškai keliamų reikalavimų pažeidimas. Nuomonė, neturinti jokio faktinio pagrindo, buvo reiškiamama nesąžiningai ir neetiškai. Viešosios informacijos skleidėjas, skleidžiantis viešąją informaciją visuomenei, atsako už tos informacijos teisėtumą. Įvertinus, jog paskelbiant žinią apie neva organizuotą konkursą nebuvo atliktas pakankamas žurnalistinis tyrimas, remtasi vienu neoficialiu šaltiniu, nustatytas neteisingos informacijos paskleidimo pažeidimas. Gerbdami nuomonių įvairovę, viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) turi pateikti kuo daugiau viena nuo kitos nepriklausomų nuomonių. Šios nuostatos pažeidimas konstatuotas itin aštrios kritikos ribas viešojo juridinio asmens veiklos atžvilgiu peržengusios informacijos atveju. Informacija apie vykdant funkcijas apklausos metu liudytojai darytą psichologinį

spaudimą nebuvo pagrįsta objektyviais duomenimis, kryptingai interpretuojant teismo nuosprendį, nesiremta teismo nustatytais aplinkybėmis.

Viešosios informacijos rengėjai ir (ar) skleidėjai, skelbdami žinias apie savižudybes ar bandymus nusižudyti, neturi skelbti savižudybės ar bandymo nusižudyti motyvų, priemonių ir būdų, traktuoti savižudybės kaip tinkamo kokios nors problemos sprendimo būdo ar kaip savaime suprantamo, kasdienio fakto, vartoti savižudybes romantizuojančių apibūdinimų, rodyti savižudybės proceso ar bandančio nusižudyti, nusižudžiusio žmogaus.

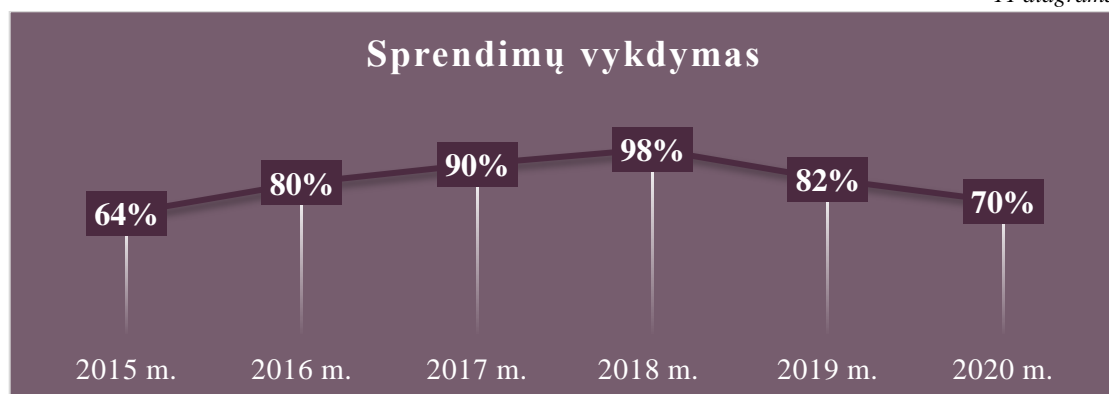
Informacijoje apie savižudybes ar bandymus nusižudyti privalu pranešti apie esamas emocinės ir psichologinės pagalbos galimybes bei pagalbos sau grupes nusižudžiusiųjų artimiesiems. Ši įstatymų leidėjo suformuluota taisyklė yra pripažintina teisiniu imperatyvu, kuris yra taikomas rengiant ir visuomenės informavimo priemonėse skelbiant viešąją informaciją apie savižudybes ar bandymus nusižudyti. Šios nuostatos pažeidimas konstatuotas viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui) paskelbus bandymo nusižudyti priemones ir būdą, aprašius procesą, publikacijos tekstą iliustravus įvykio vietos nuotrauka, konkrečiai nurodžius adresą ir pateikus kitą perteklinę informaciją, padedančią identifikuoti nusižudyti bandžiusį asmenį. Be to, priešingai nei įtvirtinta teisės normoje, nebuvo pranešimo arba nuorodos apie esamas emocinės ir psichologinės pagalbos galimybes bei pagalbos sau grupes nusižudžiusiųjų artimiesiems.

Viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui), paskelbus savarankiškus, jokiais faktais neparemtus kaltinimus, nustatytas draudimo skelbti nepagrįstus, nepatikrintus, faktais neparemtus kaltinimus pažeidimas. Pareigos viešosios informacijos rengėjams (skleidėjams) būti objektyviems ir nešališkiems pažeidimas konstatuotas nustačius tikslą, nesant pakankamų duomenų, suformuoti asmens, kaip pavojingo nacionaliniam saugumui, įspūdį.

SPRENDIMŲ VYKDYMAS

Sprendimuose, kuriuose žurnalistų etikos inspektorius konstatavo garbės ir orumo, privatumo, asmens duomenų pažeidimus, pastebima, jog daugumoje atvejų pareiškėjai prašo ne tik nustatyti pažeidimą, bet ir kad tokie pažeidimai būtų ištaisyti, t. y. paneigta tikrovės neatitinkanti bei garbę ir orumą žeminanti informacija, iš internetinės erdvės pašalinti teisę į privataus gyvenimo apsaugą pažeidžiantys duomenys, (at)vaizdai.

11 diagrama

Nustatęs įstatymų pažeidimus, žurnalistų etikos inspektorius gali priimti sprendimą reikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) pašalintų pažeidimus, nustatyta tvarka paneigtų paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, žeminančią asmens garbę ir orumą ar kenkiančią jo dalykinei reputacijai, teisėtiems interesams, arba sudarytų asmeniui galimybę pačiam atsakyti ir paneigti tokią informaciją. Pripažinęs skundą pagrįstu, žurnalistų etikos inspektorius sprendimo rezoliucinėje dalyje suformuluoja tam tikrą įpareigojimą viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui). Be to, inspektoriaus priimto sprendimo, kuris skelbiamas viešai, rezoliucinė dalis turi būti nedelsiant paskelbta toje visuomenės informavimo priemonėje, kurioje nustatytas pažeidimas. Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 19 dalyje įtvirtintas inspektoriaus priimtų sprendimų privalomumas.

Tačiau dažnu atveju skundo išnagrinėjimas ir sprendimo priėmimas dar nereiškia, kad pažeista pareiškėjo teisė buvo apginta visa apimtimi. Veiksmingai žmogaus teisių gynybai užtikrinti svarbu, kad žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas būtų įvykdytas. Per ataskaitinį laikotarpį buvo priimta 18 vykdytinų žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimų. Konstatavus pažeidimus, tokiais sprendimais viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) buvo įpareigoti paskelbti tikrovės neatitinkančios ir garbę bei orumą žeminančios informacijos paneigimą ar kitaip pašalinti konstatuotą pažeidimą. Bendrai apžvelgiant vykdytinus žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimus, pastebėtina, kad ataskaitiniais metais įvykdyta 70 proc. sprendimų. Šis rodiklis, palyginti su ankstesniais metais, yra mažesnis. Tai reiškia, jog žurnalistų etikos inspektoriaus priimtų sprendimų vykdymo kontrolė turi būti efektyvinama pasitelkiant administracinės atsakomybės taikymą, tuo siekiant didinti viešosios informacijos rengėjų (skleidėjų) atsakomybę visuomenei už informacijos teisėtumą.

2.3 TEISMINIAI PROCESAI

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai gali būti skundžiami Vilniaus apygardos administraciniam teismui, tai lemia, kad ginčas ne visuomet baigiasi priėmus sprendimą. Žurnalistų etikos inspektoriui ir Tarnybai visada atstovauja tik Tarnybos teisininkai.

Per ataskaitinį laikotarpį Vilniaus apygardos administraciniam teismui buvo apskūsta 13, arba 5 proc., žurnalistų etikos inspektoriaus priimtų sprendimų. Palyginti su praėjusiais metais, sprendimai buvo skundžiami daugiau, 2019 metais buvo apskūsti 9, arba 4 proc., sprendimų. 2018 metais – 12, arba 6 proc., 2017 metais – 18, arba 10 proc., sprendimų.

2020 metais Vilniaus apygardos administracinis teismas priėmė 12 sprendimų (2019 metais – 11, 2018 metais – 17, 2017 metais – 18). Ataskaitiniais metais 11 Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimų Tarnybai buvo palankūs. Tai yra rodiklis, kuris parodo aukštą žurnalistų etikos inspektoriaus priimamų sprendimų kokybę, dėl kurios visa Tarnybos komanda gali pagrįstai didžiuotis.

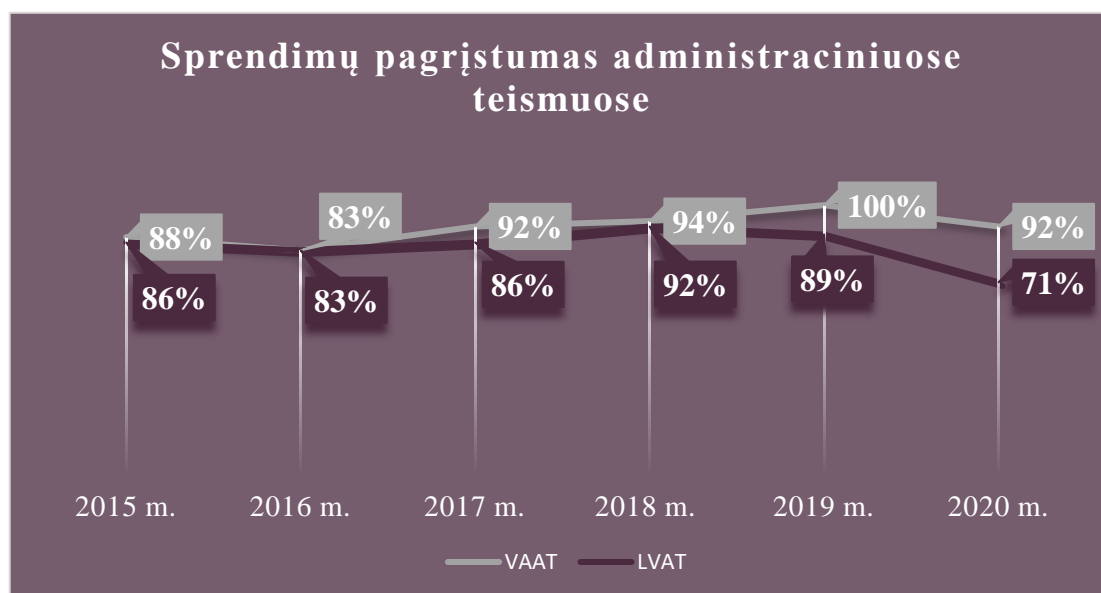
Palyginti su 2019 metais, kai Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo 9 bylas, kuriose buvo sprendžiamas klausimas dėl žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo, 2020 metais šis rodiklis didesnis – išnagrinėta 14 administracinių bylų. 10 apeliacinės instancijos teismo nutarčių palankios žurnalistų

etikos inspektoriui. Keturios bylos grąžintos Vilniaus apygardos administraciniam teismui nagrinėti iš naujo.

Analizuojant žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimų pagrįstumo teismuose rodiklius matyti, kad Vilniaus apygardos administraciniame teisme – 92 proc., o Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme (apeliacinė instancija) (šis rodiklis sumažėjo) – 71 proc. inspektoriaus sprendimų pripažinti pagrįstais. 2019 metais šie skaičiai atitinkamai sudarė 100 proc. ir 89 proc., 2018 metais – 94 proc. ir 92 proc., 2017 metais – 92 proc. ir 86 proc.

Apžvelgtinos 2020 metais išnagrinėjus administracines bylas priimtos Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) nutartys, kuriose teismas, oficialiai aiškindamas Visuomenės informavimo įstatymo nuostatas, patvirtino žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimuose formuojamos praktikos teisėtumą.

12 diagrama

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai įsigalioja nuo jų priėmimo dienos ir vykdomi nedelsiant. Sprendimo sustabdymas priklauso teismo kompetencijai, todėl sprendimo apskundimas dėl reikalavimo užtikrinimo priemonių sukelia santykinai suspensyvinį poveikį, kuris priklauso nuo pirmosios instancijos ir (ar) apeliacinės instancijos teismo veiksmų.

2020 m. balandžio 22 d. ir 2020 m. gegužės 6 d. išnagrinėjęs atskirus skundus LVAT priėmė dvi nutartis dėl reikalavimo užtikrinimo priemonių – žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimų vykdymo sustabdymo – taikymo. 2020 m. balandžio 22 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. eAS-328-575/2020 LVAT išaiškino, jog teismas, sprenddamas dėl Administracinių bylų teisenos įstatymo 70 straipsnio 3 dalyje nurodytų reikalavimo užtikrinimo priemonių taikymo, turi nustatyti, kad yra reali grėsmė, jog netaikius šių reikalavimo užtikrinimo priemonių, gali būti padaryta neatitaisoma arba sunkiai atitaisoma didelė žala. Reikalavimo užtikrinimo priemonės gali būti taikomos, jei yra *prima facie* (iš pirmo žvilgsnio) argumentų, kad skundžiamo administracinio akto vykdymas sukels didelę žalą, kurios atitaisymas (kompensavimas) būtų sudėtingas. Reikalavimo užtikrinimo priemonės yra tas teisinis mechanizmas, kuriuo

remiantis, esant įstatyme nustatytoms sąlygoms bei įvertinus visas reikšmingas aplinkybes ir interesus, galėtų būtų užkertamas kelias neatitaisomam asmens teisių ir teisėtų interesų pažeidimui atsirasti. Tačiau reikalavimo užtikrinimo priemonėmis, kaip įstatymu suteikta teise, turi būti naudojamosi protingai ir sąžiningai, negalima ja piktnaudžiauti, naudotis ja ne pagal paskirtį.

Teisėjų kolegijos vertinimu, viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) atskirojo skundo argumentai, kad jei vykdant sprendimą turėtų pašalinti visą ginčo publikaciją arba jos reikšmingą dalį, tuo būtų paneigta žurnalistų žodžio laisvė ir kartu pakirstas pasitikėjimas visa viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) žurnalistų bendruomene, būtų padaryta neatitaisoma ar sunkiai atitaisoma didelė žala žurnalistų bendruomenės profesinei reputacijai ir jos atitaisymas praėjus keleriems metams po pašalinimo (įsiteisėjus teismo sprendimui) nebūtų įmanomas, yra abstraktūs, deklaratyvūs ir nepagrįsti jokiais konkrečiais įrodymais, pavyzdžiui, pagrįstais skaičiavimais apie tikėtiną pelno vertės sumažėjimą ar duomenimis apie viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) darbo – straipsnių, publikacijų skelbimo ar leidimo sustojimą. LVAT vertinimu, prašomų reikalavimo užtikrinimo priemonių taikymas, atsižvelgiant į atskirajame skunde nurodytus galbūt ateityje patirsiamus nepatogumus, nelaikytinas proporcingu siekiamam tikslui.

2020 m. gegužės 6 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. eAS-358-822/2020 išnagrinėjęs žurnalistų etikos inspektoriaus atskirąjį skundą LVAT akcentavo, jog aplinkybė, kad pareiškėjas, vykdydamas žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimo rezoliucinės dalies 2 punktą, privalėtų koreguoti ginčo publikacijų ir programų turinį (pašalinti privačią informaciją ir paskelbti paneigimą) ir tai neva sukeltų žalą visuomenei, kadangi informuojant, jog ginčo teiginiai neatitinka tikrovės, būtų pažeistas visuomenės interesas gauti teisingą informaciją, savaime nesudaro pagrindo taikyti prašomą reikalavimo užtikrinimo priemonę, kadangi Administracinių bylų teisenos įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje nustatytas pagrindas taikyti reikalavimo užtikrinimo priemonės siejamas su reikalavimu tikėtina pagrįsti reikalavimo pagrįstumą ir nesiėmus jo užtikrinimo priemonių gali būti padaryta neatitaisoma ar sunkiai atitaisoma didelė žala. Šiuo atveju, teisėjų kolegijos vertinimu, pareiškėjas nenurodė jokių išskirtinių aplinkybių, kurios patvirtintų, jog nepritaikius jo prašomos reikalavimo užtikrinimo priemonės jam gali būti padaryta neatitaisoma arba sunkiai atitaisoma didelė žala.

2020 m. sausio 22 d. priimtoje LVAT nutartyje administracinėje byloje Nr. eA-2406-624/2020 akcentuota, jog įrodyti Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje numatytą žmogaus teisę į privataus gyvenimo apsaugą ribojančių išimčių buvimą privalo viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas). Nutartyje LVAT teisėjų kolegija pažymėjo, kad pareiškėjai N. M-V., kuri kaip viešosios informacijos rengėja ir skleidėja privalo užtikrinti žmogaus teisę į privataus pobūdžio informacijos apsaugą, tenka pareiga įrodyti aplinkybes, numatytas Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje, kurioms esant informacija apie privatų gyvenimą gali būti skelbiama be žmogaus sutikimo. LVAT neturėjo pagrindo nesutikti su pirmosios instancijos teismo išvadomis, kad pareiškėja N. M-V. neįrodė minėtų sąlygų buvimo.

LVAT patvirtino žurnalistų etikos inspektoriaus ir pirmosios instancijos teismo vertinimus.

Administracinėje byloje Nr. eA-58-261/2020 neskundžiama nutartimi LVAT nutarė pareiškėjo apeliacinį skundą atmesti ir palikti nepakeistą 2018 m. kovo 29 d. Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą, kuriuo žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas dėl piliečio M. M. garbės ir orumo, teisės į privataus gyvenimo apsaugą pripažintas teisėtu ir pagrįstu. Pareiškėjas apeliavo, kad nuomonės apie pilietį M. M. pareiškimui panaudojo duomenis, publikuotus jo paties socialinio tinklo *Facebook* paskyroje. Nutartyje LVAT teisėjų kolegija pažymėjo, kad sutinka su byloje nustatytu vertinimu, kad *Facebook* paskyroje jos naudotojo patalpinta informacija yra privati ir jos platinimui taikoma apsauga, draudžianti kitiems asmenims be informacijos savininko sutikimo tokią informaciją viešinti. LVAT taip pat pažymėjo, kad inspektorius prižiūri iš esmės visos viešosios informacijos skleidimą visuomenės informavimo priemonėse, nepriklausomai nuo to, kas yra jos rengėjas (skleidėjas).

Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtinto draudimo tikslas – savižudybių prevencija. Tai konstatuota 2020 m. birželio 5 d. LVAT nutartyje administracinėje byloje Nr. eA-819-822/2020 atmetant apeliacinį skundą ir paliekant nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo patvirtinta, jog žurnalistų etikos inspektorius pagrįstai nusprendė, kad interneto portalas padarė pažeidimą paskelbdamas nusižudžiusio asmens duomenis. Aiškindamas Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 11 dalies 5 punkte įtvirtintos teisės normos turinį, LVAT konstatavo, kad joje įtvirtinto draudimo minėti asmens duomenis skelbiant žinias apie savižudybes tikslas – ne apsaugoti mirusio asmens privatumą, o visos visuomenės interesas užtikrinti savižudybių prevenciją.

Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 11 dalies 5 punkte aiškiai numatytas draudimas minėti asmens duomenis, susijusius su savižudybe, ir įstatymų leidėjas siekia ne savitikslinio žiniasklaidos laisvės ribojimo, bet konkretaus visai visuomenei aiškaus ir svarbaus tikslo – užkirsti kelią savižudybių plitimui, tokiu būdu informacijos laisvės ribojimas konkrečiu atveju suvokiamas kaip išimtinio pobūdžio, pateisinamas siekiamu tikslu ir pakankamai motyvuotas, pati priemonė proporcinga siekiamam tikslui. Aptardama ši tikslą, LVAT teisėjų kolegija akcentavo Pasaulio sveikatos organizacijos Psichinės sveikatos veiksmų plane 2013 – 2020 metams pabrėžiamą savižudybių prevencijos prioriteto svarbą ir atsakingą žiniasklaidos atstovų informacijos pateikimą.

Visuomenės informavimo priemonių vaidmuo savižudybių prevencijoje gali būti sustiprintas. Pateikiant informaciją apie savižudybę žiniasklaidoje, rekomenduotina ugdyti nuostatą, kad savižudybės galima išvengti, būtina skelbti informaciją apie prevencijos priemones, psichologinę pagalbą teikiančias organizacijas ir pagalbos sau būdus.

2020 m. balandžio 1 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. eA-83-261/2020 LVAT nustatė, kad pirmosios instancijos teismas įvertino visus pareiškėjo skunde nurodytus programos teiginius, pareiškėjo įvardintus kaip darančius poveikį jo dalykinei reputacijai, ir pateikė pakankamą vertinimą teismo sprendimui priimti. Dėl juridinio

asmens dalykinės reputacijos LVAT pažymėjo, jog juridinio asmens dalykinė reputacija ginama teismo, kai konstatuojamas realus faktinis jos sumenkėjimas kaip paskleistų duomenų padarinys. Taip pat atkreipė dėmesį, kad juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga nėra absoliuti – juridinio asmens veikla gali būti vertinama pateikiant jos veiklos faktus, ir tik neteisėtas duomenų paskleidimas apie juridinio asmens veiklą gali būti pripažintas dalykinės reputacijos sumenkinimu. Šio ginčo atveju nėra duomenų, kad televizijos programoje buvo paskleista informacija, prieštaraujanti teisės aktų reikalavimams, todėl nėra pagrindo konstatuoti, jog pareiškėjo skunde nurodyti teiginiai pakeitė pareiškėjo dalykinę reputaciją.

2020 m. birželio 3 d. LVAT nutartyje administracinėje byloje Nr. eA-1056-442/2020 akcentavo, jog Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtinta viešojo asmens sąvoka negali būti aiškinama plečiamai. LVAT nutarė apeliacinį skundą atmesti ir palikti nepakeistą 2018 m. gruodžio 20 d. Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą, kuriuo žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas dėl asmens teisės į privataus gyvenimo apsaugą pažeidimo pripažintas teisėtu ir pagrįstu. Inspektoriaus sprendime buvo nurodyta, kad publikacijoje paskelbtoje nuotraukoje pavaizduota informacija laikytina privataus pobūdžio informacija apie žmogaus privatų gyvenimą. Asmuo nebuvo davęs leidimo (sutikimo) publikacijoje disponuoti nuotrauka, skelbiama socialinių tinklų paskyroje. Sprendime pažymėta, kad asmuo nėra viešasis.

Nutartyje LVAT teisėjų kolegija pažymėjo, kad pareiškėjas apeliaciniame skunde nenurodė aplinkybių, kurių pagrindu pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 77 dalį asmuo galėtų būti pripažintas viešuoju asmeniu. Plečiamasis šios įstatymo nuostatos aiškinimas neišvengiamai sąlygotų žmogaus teisės į privataus pobūdžio informacijos apsaugą, kurią, be kita ko, garantuoja Konstitucijos 22 straipsnis bei Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnis, ribojimą. Be to, LVAT pažymėjo, kad vien tik viešojo intereso buvimas nesuteikia teisės skelbti informaciją apie privatų gyvenimą, jeigu nėra kitų Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje nustatytų sąlygų, kurioms esant informacija apie privatų gyvenimą galėtų būti skelbiama be asmens sutikimo. Asmuo nedavė sutikimo publikacijoje viešinti ginčo nuotrauką, o šios aplinkybės neginčijo ir pats pareiškėjas. Pareiškėjas nenurodė jokių reikšmingų faktinių aplinkybių, pagrindžiančių Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų sąlygų buvimą. Aplinkybės, kad ginčo nuotrauka buvo paviėšinta socialiniuose tinkluose ir ankstesnėje publikacijoje, nėra reikšmingos vertinant sutikimo davimo klausimą.

2020 m. liepos 15 d. priimtoje LVAT nutartyje administracinėje byloje Nr. A-1869-520/2020 nustatyta, kad nepaisant to, jog viena iš Visuomenės informavimo įstatyme numatytų žurnalistų etikos inspektoriaus funkcijų yra suinteresuotų asmenų skundų nagrinėjimas, šią funkciją inspektorius turi atlikti atsižvelgdamas į Visuomenės informavimo įstatyme numatytą jo paskirtį (49 str. 1 d., 1 str. 1 d.), t. y. užtikrindamas viešojo intereso – žodžio ir spaudos laisvės, visuomenės informavimo – tinkamą įgyvendinimą, o ne privačių asmenų teises ir interesus. LVAT sutiko su inspektoriaus ir pirmosios instancijos teismo atliktu publikacijos ir joje nurodomo teiginio, kurį pareiškėjas įvardija kaip aiškų fakto konstatavimą, vertinimu, t. y. kad pareiškėjo nurodomame teiginyje nėra aiškaus fakto konstatavimo, konkrečios išvados. Įvertinęs

publikacijos turinį, teiginio formuluotę, LVAT nepripažino pagrįstais pareiškėjo apeliacinio skundo argumentų, jog skaitytojas gali daryti išvadą, kad teiginyje yra konkrečiai nurodytas objektyviai egzistuojantis faktas, žinia, jog būtent pareiškėjas publikacijos paskelbimo metu yra susijęs su V. R., kurio įvaizdis išimtinai yra neigiamas, ir / ar kokiais nors jo aplinkos žmonėmis, šie žmonės daro įtaką pareiškėjo vykdomai veiklai (viešosios informacijos rengimui ir skleidimui), o tai žeidžia pareiškėjo dalykinę reputaciją. LVAT nustatė, kad įrodymų visumos vertinimas leidžia daryti išvadą, kad publikacijos autorė vykdė savo visuomeninę prievolę informuoti visuomenę apie konkrečius objektyviai buvusius įvykius ir pateikė su jais susijusią informaciją – vertinimą bei nuomonę, kuri atitiko faktines, publikacijos rašymo metu žinomas aplinkybes. Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo padaryta išvada, jog publikacijos autorė nepaskleidė tikrovės neatitinkančių teiginių ir nepažeidė pareiškėjo dalykinės reputacijos. Ginčo teiginys pagrįstai pirmosios instancijos teismo kvalifikuotas kaip publikacijos autorės nuomonė, nenustatytas ir nuomonės reiškimo ribų pažeidimas (pirmosios instancijos teismas pagrįstai nenustatė, kad nuomonei susiformuoti nebuvo pakankamo pagrindo ar kad ji būtų netinkamai (neetiškai, įžeidžiančiai) išreikšta)).

2020 m. spalio 21 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. eA-1620-438/2020 LVAT nustatė, kad publikacijoje, visų pirma, buvo pateikta žinia, jog asmuo yra įtariamas bendradarbiavęs su KGB. Byloje duomenų, patvirtinančių šį teiginį, nesurinkta. Tokių tiesioginių ar netiesioginių įrodymų teismui nepateikė ir pareiškėjas. Įrodymų vertinimo prasme tai lemia, kad yra neįrodyta, jog ši žinia yra pagrįsta ir teisinga, t. y. atitinkanti tikrovę. LVAT akcentavo, kad tai, jog informacija apie asmens bendradarbiavimą su KGB yra akivaizdžiai neigiamo, garbę ir orumą žeminančio pobūdžio, patvirtina Lietuvoje galiojantis teisinis reglamentavimas dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB), pagal kurį ši organizacija pripažįstama nusikalstama, vykdžiusia karo nusikaltimus, genocidą, represijas, terorą ir politinį persekiojimą SSRS okupuotoje Lietuvoje. Tokio pat pobūdžio nuomonė apie šią organizaciją yra vyraujanti ir visuomenėje. Visa tai apibendrinusi LVAT teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai ir teisingai nustatė, jog publikacijoje buvo pateikta tikrovės neatitinkanti žinia apie asmenį, kuri žemina pastarojo garbę ir orumą. Dėl šių priežasčių priešingi šiuo klausimu pareiškėjo apeliacinio skundo argumentai pripažinti nepagrįstais bei atmesti.

Nepagrįstais ir neteisingais pripažinti ir tie apeliacinio skundo teiginiai, kuriais tvirtinama, kad publikacijoje nebuvo atskleistos tokios trečiąjį suinteresuotą asmenį individualizuojančios aplinkybės, iš kurių visumos kiti asmenys galėjo nustatyti jo tapatybę. LVAT akcentavo, kad asmens vardas ir pavardė yra tie duomenys, kurie identifikuoja asmenį, atskleidžia jo tapatybę bei leidžia atskirti jį nuo kitų asmenų. Byloje duomenų, kad publikacijoje pateiktas vardas ir pavardė galėtų būti tapatinami su kitu asmeniu, o ne su trečiuoju suinteresuotuoju asmeniu, nėra surinkta, tokių aplinkybių nenurodo ir pareiškėjas. Visa tai paneigia apeliacinio skundo argumentus šiuo klausimu, dėl ko jie atmetami. LVAT teisėjų kolegija sutinka su pareiškėjo teiginiais, kad publikacijoje galimai buvo pateikiama nuomonė apie Lietuvoje nesibaigiantį liustracijos procesą (įstatyminės bazės, reglamentuojančios su KGB

bendradarbiavimu susijusių asmenų skelbimą ir pan., trūkumus), tačiau šios nuomonės pateikimas yra susijęs ir su tikrovės neatitinkančios žinios apie asmenį, kuri žemina pastarojo garbę ir orumą, pateikimu. LVAT atkreipė dėmesį, jog faktų ir duomenų iškraipymas yra tos aplinkybės, kurios neatitinka leistinos ir teisėtos nuomonės kriterijų (VII 2 str. 36 d.), todėl pareiškėjo teikiamą publikacijoje nuomonę grindžiant tokio pobūdžio informacija buvo pažeisti ir VII 19 straipsnio 2 dalies reikalavimai.

2020 m. gruodžio 9 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-5009-520/2020 LVAT teisėjų kolegija akcentavo, kad publikacijoje duomenys vertintini ne tik kaip žodžių junginys bendrine prasme, o taip pat privalu nustatyti, kokia žinia paskleista pavartotų kalbinės raiškos priemonių visuma, todėl tekstinė konstrukcija, duomenų sisteminimo ir dėstymo būdai, loginiai duomenų sąsajumo aspektai yra reikšmingi teisiniui (tiek jų atitiktis tikrovei, tiek jų, kaip žeminančių garbę ir orumą, pobūdžio aspektu) kvalifikavimui. Publikacijos tekstinė konstrukcija (skelbiama valstybės institucijų suteikta informacija), duomenų sisteminimo ir dėstymo būdas (išsamiai aptariami patikrinimai, nustatyti pažeidimai, jų teisinis vertinimas, pateikta informacija apie teisinius ginčus dėl licencijos panaikinimo), loginiai duomenų sąsajumo (paslaugas Įstaiga teikti galėjo, nes nustatyti pažeidimai nekėlė grėsmės gyventojų gyvybėms, teismas laikinai sustabdė sprendimą dėl licencijos panaikinimo) aspektai patvirtina, jog informacijos skleidėjas publikacijoje paskelbė tikrovę atitinkančią informaciją (žinias), nežeminančią Įstaigos dalykinės reputacijos.

LVAT nustatė, jog pirmosios instancijos teismas, įvertinęs publikacijos kontekstą, atsižvelgęs į buvusios pareiškėjo darbuotojos suteiktos informacijos pateikimo būdą (citavimą), EŽTT formuojamą praktiką, kuomet atitinkamas subjektas ne pats yra vertinamųjų pastebėjimų autorius, o tik padeda juos paskleisti, vykdydamas savo pareigą informuoti visuomenę (žr., pvz., EŽTT 1994 m. rugsėjo 23 d. sprendimą byloje Jersild prieš Daniją, pareiškimo Nr. 15890/89), rėmėsi byloje surinkta informacija ir konstatavo, kad informacijos skleidėjas atliko savo pareigą ir pateikė informaciją iš skirtingų šaltinių, taip suteikdamas teisę informacijos gavėjams susidaryti savo nuomonę apie publikacijoje nurodomą situaciją.

Teisėjų kolegija sutiko su tokiu pirmosios instancijos teismo vertinimu ir pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju yra svarbus informacijos skleidėjo tikslas ir jo elgesys, t. y. jeigu duomenis paskleidęs asmuo veikė sąžiningai ir pagrindinis jo tikslas buvo informuoti visuomenę apie viešąjį asmenį, jo veiklą tokiais klausimais, kuriuos visuomenė turi pagrįstą ir teisėtą interesą žinoti (yra viešasis interesas), todėl informacijos netikslumai arba agresyvi atakuojanti kritika nėra pagrindas tam asmeniui taikyti atsakomybę. Informacijos skleidėjo tikslas, aptartas šioje nutartyje, aplinkybės, jog informacijos skleidėjas, publikacijoje paskleisdamas buvusios pareiškėjo darbuotojos jam suteiktą informaciją, vartojo citatas, savarankiško vertinimo nepateikė, tačiau gautą informaciją tikrino kreipdamasis į atitinkamas priežiūros institucijas, į buvusias informacijos šaltinio darbdavius, kurie pateikė nevienareikšmišką darbuotojos apibūdinimą, suteikė galimybę Įstaigos vadovei atsakyti į išreikštą kritiką jos vadovaujamai Įstaigai, paaiškinti buvusios darbuotojos pasakojime nurodytas aplinkybes, nesuteikia pagrindo abejoti informacijos skleidėjo sąžiningumu. Tai, kad pareiškėjas nepasinaudojo jam suteikta galimybe atsakyti į kritiką bei tokią informaciją

vertino kaip žeidžiančią jo dalykinę reputaciją, savaime nereikia, kad būtent tokia informacija apie jį ir buvo paskleista.

2.4 KONSULTAVIMAS IR INFORMAVIMAS

Į Tarnybą, kaip kompetencijas žiniasklaidos teisės ir žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidos srityje telkiančią instituciją, kreipiamasi ne tik su skundais, bet ir su įvairiais paklausimais, prašymais suteikti konsultacijas bei informaciją visuomenės informavimo klausimais. Tarnyba stengiasi, kad šios paslaugos būtų kokybiškos ir prieinamos kuo platesniam visuomenės ratui. Tokiu būdu ne tik didinamas Tarnybos žinomumas visuomenėje, bet ir stiprinamas supratimas apie žmogaus teisių apsaugą žiniasklaidoje.

Tarnybos teikiamos teisinės konsultacijos yra efektyvi prevencinė priemonė siekinat išvengti pažeidimų, o kai pažeidimas jau padarytas – tai yra pirmas ir visiems prieinamas žingsnis į teisinę gynybą. Nereti atvejai, kai pakanka Tarnybos specialisto konsultacijos, kad būtų paskatintas pažeistos teisių ir pareigų pusiausvyros atstatymas. Taigi skundas nepateikiamas, sutaupoma laiko ir žmogiškųjų resursų, nes rezultatas pasiekiamas net nepradėjus administracinių procedūrų.

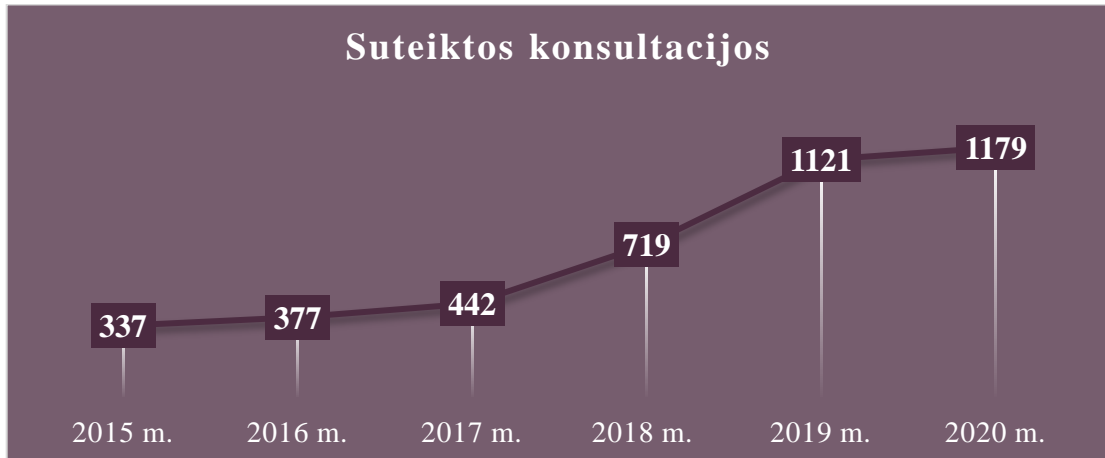
Konsultacijos į Tarnybą gali kreiptis kiekvienas asmuo, kuriam kyla klausimų dėl viešosios informacijos skelbimo, žmogaus teisių apsaugos, saviraiškos ir informacijos laisvės realizavimo visuomenės informavimo priemonėse. Konsultacijos teikiamos žodžiu (telefonu arba atvykus į Tarnybą), raštu, elektroniniu paštu. Dirbant karantino sąlygomis, 2020 m. kontaktinių konsultacijų Tarnyboje galimybė buvo labai apribota. Atsižvelgiant į tai, stengtasi plėsti kitų kanalų prieinamumą. Kiekvienas Tarnybos interneto svetainės lankytojas gali užduoti klausimą, palikti pastabą, pateikti pasiūlymą užpildydamas specialią formą, taip pat pateikti užklausą per Tarnybos Facebook paskyrą. Tarnybos atstovai kiekvienam operatyviai atsako, suteikia prašomą informaciją ar konsultaciją. Siekiame efektyviai patenkinti kiekvieno į Tarnybą besikreipiančio asmens teisėtus ir pagrįstus lūkesčius.

Per 2020 m. Tarnyba iš viso suteikė 1179 konsultacijas.

Tai yra 5 proc. daugiau konsultacijų nei 2019 metais (2019 m. – 1121, 2018 m. – 719, 2017 m. – 442). Nors šis augimas nėra labai ryškus, tačiau ir toliau tęsiasi jau ne pirmus metus vyraujanti Tarnybos teikiamų konsultacijų skaičiaus didėjimo tendencija. Kaip ir praėjusiais metais, daugiausia dėmesio sulaukė Reglamento aiškinimo ir taikymo žiniasklaidos srityje klausimai. Tai sudaro apie du trečdalius visų teikiamų konsultacijų. Nors šis asmens duomenų apsaugos reformą įgyvendinęs Europos Sąjungos teisės aktas imtas taikyti dar 2018 m. gegužės 25 d., tačiau Tarnybos veikloje stebime, kad klausimų dėl situacijų, kai asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos, akademinės, meninės ar literatūrinės saviraiškos tikslais, tik daugėja. Sudėtingėja ir situacijos. Pastebime, kad globaliame pasaulyje sudėtingėja teisiniai santykiai ir žiniasklaidos sferoje. Tai lemia informacinių technologijų, mokslo, inovacijų, žmonių pasaulėžiūros pokyčiai. Siekiant įveikti šiuos iššūkius ir užtikrinti kokybišką teisinių konsultacijų teikimą, Tarnybos specialistams būtina nuolat domėtis žiniasklaidos tendencijomis, sekti naujoves, gilintis į aktualiausių tarptautinių ir nacionalinių teismų

praktiką. Konsultuojant vis dažnesni atvejai, kai reikalinga profesionali naujųjų informacinių technologijų veikimo analizė ir išmanymas.

13 diagrama

Dažniausiai buvo užduodami klausimai, susiję su duomenų subjektų teisių visuomenės informavimo priemonių veikloje įgyvendinimu, asmenų filmavimu (fotografavimu) viešose vietose, renginiuose, ugdymo įstaigose, tokių atvaizdų viešu skelbimu, vaikų nuotraukų platinimu be tėvų sutikimo, asmens vardo, pavardės, atvaizdo, gyvenamosios vietos adreso, automobilio valstybinio registracijos numerio, informacijos apie asmens sveikatą skelbimu. Sugriežtinti asmens duomenų teisinės apsaugos reikalavimai išaugino didesnę poreikį konsultuotis dėl tinkamos sutikimo tvarkyti duomenis išraiškos formos, duomenų saugojimo trukmės, vaizdo stebėjimo ir neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo bei viešinimo. Atsižvelgiant į tai, kad asmens duomenų tvarkymui žurnalistikos tikslais Reglamentas taikomas ne visa apimtimi, suinteresuoti asmenys dažnai teiraujasi dėl išimčių, kai teisė į asmens duomenų apsaugą derinama su saviraiškos ir informacijos laisve, sankcijų už duomenų tvarkymo pažeidimus ir pan.

Konsultuojant asmenis išryškėjo tendencija, kad asmens duomenų tvarkymo teisėtumo klausimai dažnai buvo keliami ne dėl žurnalistų, o su šia profesija nesusijusių asmenų, jų parengtos ir paskelbtos informacijos (socialinių tinklų paskyrų valdytojų, piliečių žurnalistikos atstovų, komentarų autorių ir pan.) atžvilgiu. Nors ir nebūdami žurnalistais, tokie asmenys yra laikomi viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais), kuriems taip pat galioja duomenų apsaugos standartai.

Koronaviruso sukelta pandemija įtakojo Tarnybos teiktų konsultacijų specifiką, ypač per pirmuosius karantino mėnesius. Šiuo laikotarpiu asmenys labai dažnai konsultavosi su Tarnybos specialistais dėl padažnėjusių COVID-19 pacientų asmens duomenų skelbimo Lietuvos žiniasklaidoje. Informacija apie asmens diagnozę, sveikatos būklę, prognozes, gydymą yra laikoma žmogaus privataus gyvenimo dalimi, kurią viešai skelbti galima tik paties asmens sutikimu. Išimtis gali būti daroma tik aukščiausio lygio viešųjų asmenų atžvilgiu. Siekdami nepažeisti konstitucinės žmogaus teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą bei užtikrinti asmens duomenų apsaugą, viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) privalo neviešinti pacientų vardų, pavardžių, nuotraukų, kitų asmens tapatybę galinčių identifikuoti duomenų be jų pačių sutikimo. Su sveikatos informacija susijusių asmens duomenų viešinimas be asmens sutikimo yra

laikomas grubiu privatumo/asmens duomenų tvarkymo pažeidimu, galinčiu sukelti ne tik etinę, bet ir civilinę atsakomybę. Gana dažnai pasitaikė ir klausimai dėl galimos dezinformacijos, panikos kėlimo informuojant visuomenę koronaviruso kontekste.

Kaip ir ankstesniais metais žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) į žurnalistų etikos inspektorių dažnai kreipėsi prašydami konsultacijos, išaiškinimo dėl teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų ir teisės į duomenų apsaugą pagal Reglamentą santykio. Ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos Sąjungos valstybėse pastebima tendencija, kad neteisingai interpretuojant Reglamentą yra nepagrįstai ribojama žurnalistų teisė į informaciją, kai kalbame apie žurnalistinius tyrimus, susijusius su viešaisiais asmenimis. Priešingai savo prigimčiai, Reglamentas tapo valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų priedanga, siekiant išvengti žiniasklaidos dėmesio gvildenant viešąjį interesą tenkinančias temas. Žurnalistams atsisakoma suteikti prašomą informaciją motyvuojant tuo, jog tokia informacija yra apsaugos objektas pagal Reglamentą ir negali būti teikiama be atskiro duomenų subjekto sutikimo. Kiekvieną situaciją reikia vertinti individualiai, tačiau asmens duomenų apsauga ir Reglamentas negali būti naudojami kaip žurnalistų funkcijas, būtinas demokratinėje visuomenėje, atlikti trukdantis instrumentas.

Valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų atstovai į Tarnybą dažniausiai kreipėsi prašydami konsultacijų dėl duomenų teikimo žurnalistams galimybes, teiktinų duomenų apimties, žurnalistų sąvokos išaiškinimo. Daugiausia neaiškumų Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų įstatymą įgyvendinančioms institucijoms kėlė vis labiau populiarėjančių laisvai samdomų žurnalistų (vadinamųjų freelancer'ių) ir piliečių žurnalistikos atstovų statusas bei jų teisė gauti informaciją, ypač susijusią su asmens duomenimis. Šiame kontekste pažymėtina, kad teismų praktika yra formuojama ta linkme, jog siekiant atsižvelgti į saviraiškos laisvės svarbą visai demokratinei bendruomenei, su ja susijusias sąvokas, įskaitant žurnalistiką, reikia aiškinti plačiai. Išimtis žurnalistikos veiklai nėra siejama su darbo teisiniais santykiais konkrečioje žiniasklaidos priemonėje ar profesiniu priklausymu žurnalistų profesinei organizacijai. Ji suteikiama kiekvienam asmeniui, įsitraukusiam į žurnalistikos veiklą.

Praeityje teisti arba kitaip teisėsaugos akiratyje atsidūrę asmenys labiausiai domėjosi teisės būti pamirštam realizavimo žiniasklaidoje galimybėmis. Visuomenės informavimo priemonės naudojasi specifinėmis teisėmis, garantijomis ir išimtimis iš bendrų asmens duomenų apsaugos taisyklių. Nors teisė būti pamirštam yra įtvirtinta Reglamente, tačiau Lietuva šios teisės taikymui, kai asmens duomenys tvarkomi įgyvendinant saviraiškos ir informacijos laisvę, yra įtvirtinusi išimtį. Kai asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos tikslu, Reglamento 17 straipsnis („Teisei būti pamirštam“) yra netaikomas. Net teistumo išnykimas nėra pakankama faktinė aplinkybė, galinti įpareigoti interneto svetainės valdytoją „pamiršti“ teistą asmenį. Lietuvos įstatymų leidėjas įtvirtino praktiškai absoliučią „teisės būti pamirštam“ išimtį Lietuvoje. Vienintelis atvejis, kai teisė būti pamirštam turi būti praktiškai realizuojama, yra tada, kai duomenų subjektas atšaukia sutikimą tvarkyti jo asmens duomenis ir toks sutikimas buvo vienintelis pagrindas tvarkyti jo duomenis. Svarbu pažymėti, kad

sutikimo atšaukimas nedaro poveikio sutikimu pagrįsto duomenų tvarkymo, atlikto iki sutikimo atšaukimo, teisėtumui.

Konsultuojant asmenis iš esmės sprendžiami klausimai dėl tinkamos pusiausvyros tarp savo teises siekiančių ginti asmenų teisių gynimo ir laisvės gauti ar skleisti informaciją. Susiduriančių teisių kolizija sprendžiama ieškant pusiausvyros.

Kiekvienas atvejis vertinamas individualiai, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes. Esminiai kriterijai nustatant tinkamą pusiausvyrą yra tinkamas susidūrusių teisinių vertybių turinio konkrečioje situacijoje atskleidimas ir proporcingumo siekiamam tikslui principo pritaikymas. Konsultuojantys Tarnybos specialistai turi teisingai identifikuoti teisinę problemą, ją išanalizuoti ir, remdamiesi teismų praktikoje suformuota jurisprudencija, pateikti kvalifikuotą atsakymą.

2020 m. Tarnyba tęsė dar 2019 m. pradėtą informacinę kampaniją apie neapykantos kalbos reiškinių, jo atpažinimą ir prevenciją. Atsižvelgdama į didžiausią susidomėjimą keliančių klausimų srautus, Tarnyba nuolat papildė savo interneto svetainėje skelbiamą rubriką „Dažnai užduodami klausimai (DUK)“, pagal galimybes ir poreikį rengia bei skelbia viešas rekomendacijas, konsultacijas.

Tarnybos žinomumo, informacijos apie jos veiklą sklaidos visuomenėje didinimas yra vienas iš strateginių Tarnybos veiklos tikslų. Dėl nepakankamo Tarnybos finansavimo taip ir nepavyko įgyvendinti strateginio siekio Tarnybos komandą sustiprinti pasitelkiant profesionalų komunikacijos specialistą. 2020 metais bendradarbiaudama su Valstybine duomenų apsaugos inspekcija, kurios užsakymu „Spinter tyrimai“ atliko Lietuvos gyventojų tyrimą apie asmens duomenų apsaugą. Remiantis apklausos duomenimis, į klausimą „Ar teko girdėti apie Tarnybą?“ teigiamai atsakė 52 proc. respondentų.

Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad apie Tarnybą daugiausia žino 30 – 39 metų, aukštąjį arba nebaigtą aukštąjį išsilavinimą turinčios moterys. Geriausiai apie Tarnybą yra informuoti vadovai, specialistai, tarnautojai, smulkūs verslininkai, mažiausiai – studentai, moksleiviai, namų šeimininkės. Šio tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad Tarnybos teikiama nauda visuomenei, institucijos kuriama vertė, kokybiško ir profesionalaus darbo rezultatai, indėlis į demokratijos plėtrą Lietuvoje žinomi dar nepakankamai. Efektyvesnis informavimas apie Tarnybos veiklą, jos žinomumas visuomenėje, informuotumo skatinimas, komunikacijos su visuomene stiprinimas ir toliau išlieka strateginiu Tarnybos tikslu ir poreikiu.

2.5 VIEŠOSIOS INFORMACIJOS STEBĖSENA (MONITORINGAS)

2020 metai Lietuvai, kaip ir visam pasauliui, pirmiausia pasižymėjo įsigaliojusia pandemija, įsiskverbusia faktiškai į visas gyvenimo sritis ir pasireiškusia griežtais įprasto gyvenimo ribojimais. Pandemijos nuotaikos aiškiai išryškėjo ir visuomenės informavimo priemonėse, kurių stebėseną (išskyrus radijo ir televizijos programas) įstatymo leidėjas pavedė atlikti Tarnybai. Taigi šiame skyriuje plačiau aptarsime Tarnybos vykdytą visuomenės informavimo priemonių turinio stebėseną ir pandemijos nulemtus žiniasklaidos srityje vykčius pokyčius.

Greitai plintantis virusas žlugdė ekonomiką, verslus, trikdė sveikatos apsaugą, stabdė kultūros ir sporto renginius, didino bedarbių ir mirtingumo rodiklius, keitė socialinį gyvenimą. Visa tai atitinkamai koregavo ir skelbiamos informacijos pobūdį: visų rubrikų – nuo aktualijų, politikos iki laisvalaikio ir horoskopų – turinys vienaip ar kitaip, daugiau ar mažiau buvo susijęs su COVID-19.

Šią pandemiją iš dalies būtų galima palyginti su 2008-aisias kilusia finansų krize, kuri taip pat žlugdė ekonomiką, verslus, gausino bedarbių skaičių. Keleri pasaulinės finansų krizės metai ypač nepalankūs buvo žiniasklaidos verslui: panaikintas lengvatinis pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) tarifas spaudai, reklamos apimčių ir prenumeratorių skaičiaus mažėjimas, kūrybinių darbuotojų honoraro papildomas apmokestinimas – tai veiksniai, lėmę laikraščių ir žurnalų leidybos stabdymą, leidinių tiražų ir apimčių mažinimą, užsakomųjų straipsnių gausą, turinio kokybės prastėjimą, žurnalistų, spaudos darbuotojų atleidimą, galiausiai – spaudos laisvės suvaržymą. Tačiau pandemijos krizės poveikis ir pasekmės 2020-ųjų žiniasklaidai nebuvo tokios žlugdančios, palyginti su finansų krizės padariniais. Tam įtakos turėjo ir karantino sąlygomis gyvenantis pasaulis, ir kitokia valdžios institucijų politika verslo atžvilgiu. Todėl būtų galima teigti, kad pandemijos krizė daugiausia skatino ir lėmė šiuos žiniasklaidos pokyčius ir tendencijas: 1) spartesnę elektroninės žiniasklaidos lankomumo ir skaitomumo augimą; 2) mokamo turinio gausėjimą; 3) turinio kėlimą į *Youtube*, *Facebook* ar kitas platformas; 4) demaskuojamosios žurnalistikos plėtrą.

2020-ųjų pandemija žiniasklaidos verslo tiek nesužlugdė, priešingai – karantino sąlygomis išaugo interneto žiniasklaidos priemonių lankomumas ir skaitomumas. Pandemija uždarė koncertų sales, teatrus, sporto klubus, kavines – sustabdė socialinį žmonių bendravimą, uždarė juos namuose. Tad daugiau laiko liko skaitymui. Be to, vis aktualesnis buvo poreikis gauti informaciją, susijusią su COVID-19.

2020-ieji buvo ypatingi ir dėl trijų reikšmingų politinių įvykių: Lietuvos Respublikos Seimo, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Baltarusijos prezidentų rinkimų, kuriems mūsų žiniasklaidoje didesnis dėmesys buvo skiriamas šių metų antrą pusmetį, kai jau atrodė, kad pandemija įveikta. Konsultacijų bendrovės Gemius atlikto tyrimo duomenimis, vienas internautas naršymui kompiuteriu skyrė vidutiniškai 6 val. 35 min. liepą, 7 val. 4 min. rugpjūtį, 7 val. 47 min. rugsėjį, 8 val. 17 min. spalį, 62 val. 27 min. lapkritį. Lapkritį įvestas *Fusion* tyrimas „papildė tyrimo statistiką apie Lietuvos vartotojų kompiuteriais naršomas, tačiau oficialiai tyrime nedalyvaujančias, svetaines“¹.

Tikėtina, kad internetinės žiniasklaidos skaitomumo augimas, būtinybė informuoti skaitytojus apie pandemijos situaciją ir demaskuoti konspiracijos teorijų kūrėjus atkreipė ir valdžios institucijų dėmesį – 2020 m. gruodžio 22 d. Seimas pritarė lengvatinio 5 proc. PVM tarifo taikymui elektronei žiniasklaidai nuo 2021 metų sausio 1 dienos.

Nors interneto portalų lankomumas ir skaitomumas augo, pajamos, ypač reklamos srityje, pastebimai mažėjo. Tai atitinkamai vertė mažinti darbuotojų skaičių ir (ar) jų atlyginimus. Nors kai kurioms žiniasklaidos priemonėms pavyko to išvengti ir net

¹ <https://www.gemius.lt/interneto-ziniasklaidos-naujienos/gemius-audience-fusion-lapkricio-menesio-apzvalga.html>

padidinti darbuotojų skaičių. Prenumerata buvo vienas iš būdų, padėjusių išsilaikyti. Skirtingos žiniasklaidos priemonės (spausdintinė, elektroninė žiniasklaida, televizija) susidūrė su skirtingomis problemomis. Apie tai inovacijų ir technologijų festivalyje LOGIN diskutavo bendrovių „Delfi“, „15min.lt“, „Verslo žinios“, „Žmonės“ vadovai. Buvo atkreiptas dėmesys į akivaizdžią žiniasklaidos tendenciją – mokamo turinio gausėjimą („Delfi Plus“, „15Max“ ir pan.). Turinio monetizavimas įvardijamas kaip vienas iš būdų išsilaikyti krizės atveju. Dar viena tendencija – turinio kėlimas į *Youtube*, *Facebook* ar kitas platformas siekiant pritraukti ar susigrąžinti jaunąją auditoriją².

Žiniasklaidai ir apskritai verslui stengiantis išsilaikyti, nebankrotuoti, gydytojams ir ligoniams kovojant dėl gyvybių, sudėtinga situacija naudojosi visų rūšių sąmokslų teorijų skleidėjai, plokščiažemininkai ir antivakseriai, klestėjo propagandininkai, melagienų kūrėjai, troliai. Žiniasklaidos užduotis buvo ne tik informuoti apie COVID-19. Reikėjo įtikinėti žmones, kad virusas egzistuoja, gali būti mirtinas, o atliekant viruso testą žmonės nėra *čipuojami*, t. y. jiems neimplantuojamos mikroschemos. Taip pat, kad privalu dėvėti kaukes ir laikytis visų karantino sąlygų, kad reikia skiepytis ir vakcinos nepagamintos iš negimusių kūdikių audinių, nesukelia nevaisingumo, ir panašiai. Visoje šitoje informacijos sumaištyje – kai kurių viešųjų asmenų sudėtingai paaiškinami pareiškimai³, įnešę dar daugiau nesusipratimų ir pasimetimo, kartu ir pykčio nuo pandemijos pavargusiai visuomenei. Belieka apgailestauti, kad tokios informacijos apimtims vis didėjant tiriamoji žurnalistika priversta užleisti savo pozicijas naujam žanrui – demaskuojamajai žurnalistikai. Tam reikalingos vis didesnės laiko sąnaudos ir žurnalistų pajėgos.

Ataskaitiniais metais niekur nepasitraukė ir kitas jau seniai pandemijos mastą Lietuvoje įgavęs reiškiny – neapykantos kalba (angl. *hate speech*).

Šios kalbos mastas naujienų portalų komentarų skiltyse, taip pat socialinėse platformose per metus nesumažėjo, nors 2020 metų pirmąjį pusmetį mažėjimo tendencijos buvo gana akivaizdžios. Tačiau prasidėjus rinkimų kampanijai į Lietuvos Respublikos Seimą ir pasirodžius vienos politinės partijos kandidatų sąrašui bei paskelbus šios partijos propaguojamas vertybes, ataskaitinių metų antrąjį pusmetį išryškėjo atvirkštinė tendencija – neapykantos kalbos viešojoje erdvėje pagausėjo. Verta pastebėti, kad neapykantos kalba sklido ne vien tik iš interneto portalų anoniminių komentatorių, bet ir iš viešųjų asmenų, politikų, Seimo narių. Tenka priminti, atrodo, jau visiems gerai žinomą tiesą – neapykantos kalba nepatenka į saviraiškos laisvės sritį. Neapykantos kalba nėra ir negali būti laikoma viena iš tinkamų saviraiškos formų – tai gali būti nusikaltimas, už kurį yra numatyta baudžiamoji atsakomybė. Viešieji asmenys, ypač politikai, reikšdami savo nuomonę arba pateikdami poziciją aktualiais klausimais, privalo atsiminti, jog tai turi būti daroma etiškai ir laikantis aukščiausių nuomonės reikšimo standartų. Politikai, suprasdami, kad vis dar formuoja dalies gyventojų nuostatas ir požiūrį, turi susilaikyti nuo pažeidžiamas

² <https://www.delfi.lt/m360/naujausi-straipsniai/ziniasklaidos-ateitis-kokiu-pokyciu-galime-tiketis.d?id=85318533>

³ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1307839/lietuvai-kovojant-su-covid-19-pandemija-uspaskichas-kviecia-saugotis-specialiu-vandeniu-platintojas-sako-tai-paprasciausias-mineralinis>

grupės menkinančių, niekinančių apibūdinimų ir juo labiau susilaikyti nuo informacijos, galinčios net potencialiai kurstyti arba skatinti neapykantą pažeidžiamų asmenų grupių ar šioms grupėms priklausančių asmenų atžvilgiu.

Kartu naujienų portalai taip pat turi neužmiršti, jog už skleidžiamo turinio atitikimą visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių teisės aktų reikalavimams yra atsakinga pati žiniasklaidos priemonė. Šiuo atveju atsakomybė neturėtų būti suprantama vien tik kaip teisinė kategorija, socialiai atsakingas požiūris į visuomenę ar jos dalį yra žiniasklaidos pareiga. Vėlgi ne pro šalį priminti Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalies nuostatas, įtvirtinančias, jog žiniasklaida savo veikloje turi vadovautis lygybės, pakantos, pagarbos žmogui principais. Vadovavimosi šiais principais pasigendama kai kurių naujienų portalų komentarų skiltyse, kuriose klesti neapykanta, nepakanta, nelygybė, kur nelikę pagarbos žmogui. Apie šią problemą kalba ne vien tik žurnalistų etikos inspektorius, dar 2014 metų veiklos ataskaitoje ir 2013–2014 metų analitinėje apžvalgoje, kėlęs klausimą dėl komentavimo galimybės apribojimo interneto portaluose po kai kuriomis temomis⁴, bet ir žinomi visuomenės nuomonės formuotojai⁵. Kalbant apie atsakomybę interneto turinio vartotojui, reikia pabrėžti kelias esmines aplinkybes. Viena vertus padaroma žala asmenims, kurių atžvilgiu rašomi neigiami, nebūtinai neapykantos kupini, bet ir garbę bei orumą žeminantys ar šmeižiantys komentarai. Kita vertus, gali nukentėti ir patys adresantai, kurie tam tikra prasme yra provokuojami skleisti nuomonę, nesuderinamą su saviraiškos laisve ir kurių atžvilgiu gali būti pradėtas baudžiamasis persekiojimas už neapykanta motyvuoto nusikaltimo padarymą arba jie gali būti patraukti atsakomybėn civiline tvarka.

Be to, svarbu suprasti, kad negatyvas, klestintis interneto portalų komentaruose, daro neigiamą įtaką ne tik konkrečioms žmonėms arba atskiroms visuomenės grupėms, bet ir skaldo visuomenę. Susiskaldžiusi, supriešinta visuomenė tampa lengvai valdomu kūnu nedraugiškoms valstybėms ir lengviau pasiduoda tų šalių skleidžiamai „alternatyviai“ informacijai – propagandai ir įtaigiai bei meistriškai pateikiamoms melagienoms. Iš esmės skaldyti visuomenę, ją supriešinti ir yra nedraugiškų valstybių informacinėmis priemonėmis ir operacijomis siekiamas tikslas, kurį nuolat pažymi Valstybės saugumo departamentas, teikdamas grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimą⁶.

Seniai žinoma tiesa, kad visos žiniasklaidos formos yra reikšmingos demokratijos plėtrai ir jos apsaugai. Gal populiarumas ne visada svarbesnis už tikras demokratiškas vertybes ir demokratijos garantuojamas laisves?

Juo labiau, kad tobulėjant technologijoms ir plečiantis galimybėms aptikti neteisėtą turinį, didėja ir, manytina, darosi paprastesnė galimybė pasirūpinti interneto švara. Šioje vietoje nesąžininga būtų nepastebėti, kad interneto žiniasklaidos atstovai greitai reaguoja ir pašalina neapykantos kalbą iš komentarų skilčių, kai tik gauna pranešimą iš

⁴ http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2017/03/4422_zeit-2014-m.-veiklos-ataskaita-2013_2014-m.-analitine-apzvalga.pdf

⁵ <https://www.facebook.com/andrius.tapinas/posts/10222378511404879>

⁶ Žr. pvz., <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2020/02/2020-Gresmes-LT-.pdf>

Tarnybos. Taigi skyrus šiek tiek daugiau dėmesio pilną generuojančioms komentaru skiltims būtų galima pasiekti visapusiškai teigiamą rezultatą. Viena vertus, sudaryti galimybę komentuoti ir tokiu būdu užtikrinti žiniasklaidos priemonės populiarumą, reklamos užsakovų susidomėjimą. Kita vertus, pasirūpinti komentaru etiškumu, kartu plėtoti demokratines vertybes, remti demokratiškus procesus, tokiu būdu saugoti demokratiją. Juo labiau kad šiais „Patreon“ ir mokamo turinio laikais reklama, nors ir užtikrina didžiąją pajamų dalį⁷, tačiau nebėra vienintelis žiniasklaidos pajamų šaltinis. Šiuo metu apie 10 proc. gyventojų yra linkę mokėti už turinį. Panašu, kad ateityje šis gyventojų skaičius tik augs, kartu sudarydamas naujas galimybes visuomenės informavimo priemonėms veikti ir kurti. Juk net vienas žmogus gali tapti žiniasklaidos priemone, jei tik jo kuriamas turinys yra kokybiškas, o jo propaguojamos ir sklaidžiamos vertybės visuomenėje suprantamos kaip siektinos, saugotinos ir remtinos. Tokios vertybės mūsų šalyje yra demokratiškos.

Neturėdama pakankamai žmogiškųjų resursų, o apie finansinius išteklius, kurie nesikeitė faktiškai 10 metų, kukliai nutylėdama, Tarnyba į funkcijų atlikimą visada žiūri kūrybiškai. Taigi ieškodama efektyvių išeičių, padėsiančių automatizuoti neteisėto turinio (neapykantos kalbos) paiešką internete, Tarnyba, pasinaudojusi proga kartu su Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, ataskaitinių metų 4 ketvirtyje įsitraukė į Mokslo inovacijų ir technologijų agentūros GovTech laboratorijos organizuotą iššūkių seriją, padedančią viešojo sektoriaus institucijoms išsiaiškinti, kaip iššūkiai, su kuriais jos susiduria, galėtų būti sprendžiami pasitelkiant naujausias, inovatyvias technologijas. Vykdamas iššūkių seriją kartu su verslo įmone „Codami“, prasidėjo dirbtinio intelekto prototipo kūrimas, kurio pagrindinis uždavinys – automatizuoti neapykantos kalbos paiešką. Šio sprendimo sukūrimas sudarys galimybę lietuviško interneto platybėse operatyviai atrasti ir pranešti apie galimus neapykantos kalbos atvejus. Šio prototipo sukūrimas sudaro pagrindą manyti, kad įdarbinus dirbtinį intelektą viešojoje erdvėje pasidarys draugiškesnė visiems vartotojams, o atsakas į neapykantos kalbos apraiškas bus operatyvus ir tinkamas.

Inspektoriui įstatymo leidėjo nustatyta priedermė – ginti žmogaus teises, šio principo griežtai laikomasi Tarnybos veikloje, ne išimtis ir stebėsenos vykdymas, būtent todėl inspektorius veiksmai pirmiausia yra nukreipti į žmogaus teisių gynybą ir prevencinį darbą, drausti ir bausti, taikant administracinę atsakomybę nėra inspektorius prioritetas. Prevencinis darbas, visų pirma, pasireiškia kreipimusi į atsakingus už interneto portalų turinį asmenis žodžiu ar raštu juos informuojant apie pažeidimus ir prašant kuo skubiau pašalinti įstatymų pažeidimus, pvz., kaip minėta, pastebėtą neapykantos kalbą interneto portalų komentaru skiltyse, arba taikyti technines priemones, ribojančias informacijos prieinamumą nepilnamečiams. Ši aktyviai taikoma priemonė duoda rezultatų ir padeda mažinti žalingos informacijos sklaidą internete.

Teisės aktai nenustato laikotarpio, per kurį žalingo turinio informacija turi būti pašalinama, tačiau žurnalistų etikos inspektorius nurodo tokią informaciją pašalinti nedelsiant.

⁷ Žurnalas „Valstybė“ (Nr. 1/156, 2021 m.), „Ramūnas Šaučikovas: „Esame kovotojai už tiesą.“

Stebint socialiniuose tinkluose *Facebook*, *Twitter*, *Youtube* skleidžiamą informaciją matomas, kaip jau minėta pirmiau, nemalonus pastovumas – neapykantos internete, kartu ir socialiniuose tinkluose nemažėja.

Ataskaitiniu laikotarpiu inspektorius 1546 kartus kreipėsi į socialinius tinklus pranešdamas apie neapykantos kalbą. Socialiniai tinklai pašalino 98 proc. neteisėto turinio komentarus, apie kuriuos pranešta. Prieigos prie neteisėto turinio komentarus panaikinimo reakcijos laikas ataskaitiniais metais vidutiniškai siekia 3 valandas.

2020 metais Tarnyba kartu su Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba pradėjo vykdyti iš dalies Europos Sąjungos finansuojamą projektą „#NoPlace4Hate: tobulinant institucijų atsaką į neapykantos kalbos reiškinių Lietuvoje“. Pirmą kartą dvi atitinkamose įstatymų numatytose srityse žmogaus teisių apsaugą užtikrinančios nepriklausomos institucijos vykdo bendrą projektą. Dalis projekte numatytų veiklų yra nukreiptos į ikiteisminio tyrimo, taip pat teismų atstovų mokymus kaip atpažinti ir efektyviai reaguoti į neapykantos kalbos nusikaltimus. Kita dalis veiklų skirta išsiaiškinti visuomenės požiūrį ir reakciją į neapykantos kalbą, taip pat nustatyti, kiek asmenys, susidūrę su neapykantos kalba yra linkę kreiptis pagalbos ir ginti pažeistas teises. Šiuo projektu, be kita ko, siekiama šviesti gyventojus apie neapykantos kalbos daromą neigiamą poveikį ne tik pavieniams asmenims, prieš kuriuos yra nukreipta neapykanta motyvuota kalba, ar tam tikroms asmenų grupėms, bet ir visai visuomenei bei apibrėžti, kur yra neapykantos kalbos ir saviraiškos laisvės ribos. Tarnybos, kaip ekspertinės institucijos, dalyvaujančios ikiteisminiuose ir teisiniuose procesuose tiriant ir nagrinėjant neapykanta motyvuotas nusikalstamas veikas, vaidmuo minėtame projekte – užtikrinti specialių žinių sklaidą bei pasidalinti ilgamete patirtimi, įgyta vertinant neapykantos kalbos apraiškas.

2.6 NEPILNAMEČIŲ APSAUGA IR PAŽEIDIMŲ PREVENCIJA

Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo (toliau šioje dalyje – Įstatymas) pažeidimų stebėseną visuomenės informavimo priemonėse, išskyrus radijo ir televizijos programas, vykdo Žurnalistų etikos inspektorius tarnyba. Tarnyba yra pagrindinė šio Įstatymo priežiūrą užtikrinanti institucija. Kitos už Įstatymo nuostatų įgyvendinimo priežiūrą pagal savo kompetenciją atsakingos institucijos⁸ gali kreiptis į inspektorius dėl viešosios informacijos priskyrimo neigiamą poveikį nepilnamečiams darančios informacijos kategorijai. Neigiamą poveikį nepilnamečiams daro informacija, kuri gali būti žalinga nepilnamečių psichinei ar fizinei sveikatai, fiziniam, protiniam, dvasiniam ar doroviniam vystymuisi. Dėl viešosios informacijos poveikio nepilnamečiams įvertinimo 2020 metais dažniausiai kreipėsi Ryšių reguliavimo tarnyba – 18 atvejų, piliečiai – 8, Valstybinė vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos – 5, kitos institucijos – 7. Policijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos persiųsti 2 skundai ir 1 skundas pagal kompetenciją perduotas nagrinėti Lietuvos radijo ir televizijos komisijai.

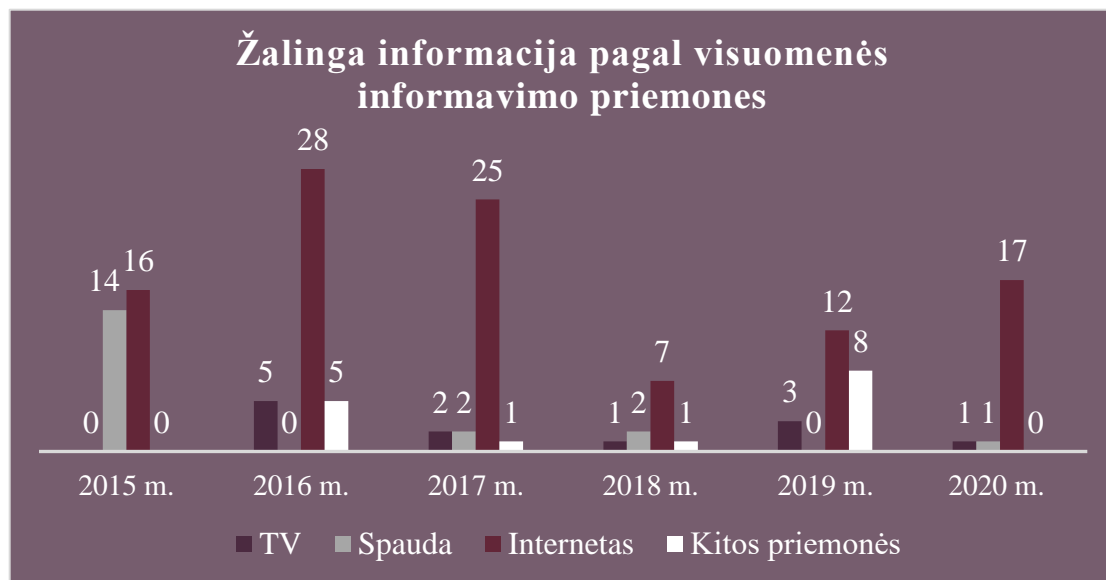
⁸ Kitos institucijos: 1) Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos taryba; 2) Lietuvos radijo ir televizijos komisija; 3) Kultūros ministerija; 4) Visuomenės informavimo etikos komisija; 5) Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga; 6) savivaldybių vykdomosios institucijos; 7) Ryšių reguliavimo tarnyba; 8) Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos.

2020 metais žalinga informacija nustatyta 19 kartų (2019 metais – 23, 2018 metais – 11 kartų). Daugiausia pažeidimų fiksuota internete – 90 proc. atvejų (2019 metais konstatuoti pažeidimai internete siekė 52 proc., 2018 metais – 73 proc.). Žalą nepilnamečiams daranti informacija fiksuota televizijoje sudaro 5 proc. nuo visų Tarnybos konstatuotų Įstatymo pažeidimų (žr. 14 diagramą). 2019 metais pažeidimų, susijusių su nepilnamečiams žalingos informacijos sklaida televizijoje, skaičius buvo kiek didesnis – 13 proc. Spauloje, kaip ir televizijoje, nustatyti Įstatymo pažeidimai šiais metais sudaro 5 proc.. Praėjusį ataskaitinį laikotarpį pažeidimų, susijusių su nepilnamečių vystymuisi darančios neigiamą įtaką informacijos sklaida, spauloje neužfiksuota. Taigi nors tradicinėse visuomenės informavimo priemonėse (televizija, spauda) vis dar pasitaiko Įstatymo pažeidimų, tačiau tai labiau pavieniai, gal net atsitiktiniai pažeidimai.

Bendra paskutiniųjų kelerių metų tendencija dėl Įstatymo nustatytų reikalavimų laikymosi yra akivaizdi – tradicinėse visuomenės informavimo priemonėse žalingos informacijos kiekis mažėja.

Viena vertus, tai gali būti nulemta visuomenės reikalavimų, kurie išreiškiami teikiant skundus žiniasklaidą kontroliuojančioms institucijoms, laikytis įstatymų, reglamentuojančių informacijos, kurią gali varuoti nepilnamečiai, sklaidą. Kita vertus, tokį pokytį galėjo nulemti ir tradicinių visuomenės informavimo priemonių patirtis, praktika bei įgytos žinios vertinant ketinamą skleisti informaciją Įstatymo laikymosi požiūriu, kartu ir atsakomybė prieš visuomenę.

14 diagrama

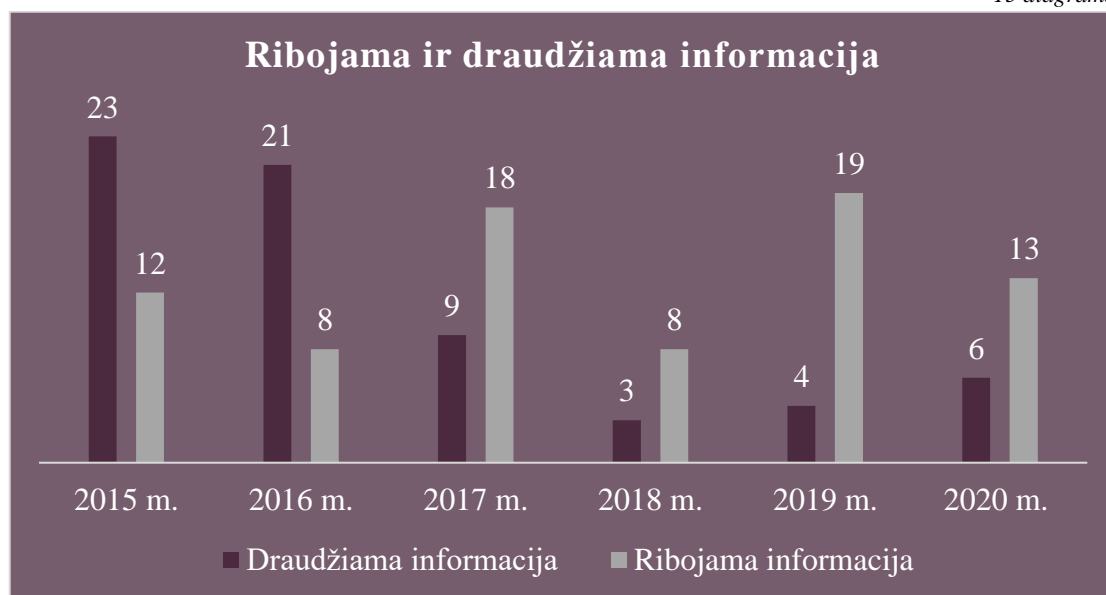
Nors ataskaitiniais metais kitos priemonės (reklama televizijoje, lauko reklama, užrašas ant mineralinio vandens butelio, plakatai, daina ir pan.) ir buvo vertintos, tačiau pažeidimų dėl jų skleidžiamos informacijos nekonstatuota. Įdomu pastebėti, kad praėjusį ataskaitinį laikotarpį pažeidimai dėl kitose visuomenės informavimo priemonėse – faktiškai visi jie teikti dėl reklamos turinio vertinimo – sudarė net 35 proc. visų nustatytų Įstatymo pažeidimų. Skaičiaus mažėjimą šiais ataskaitiniais metais galėjo lemti tai, kad kai kurie reklamos kūrėjai ir jos skleidėjai aktyviai naudojami

Įstatyme numatyta galimybė kreiptis į Tarnybą su prašymu įvertinti ketinamą skleisti reklamos turinį.

2020 metais 2 kartus konstatuota, jog skelbiama informacija priskirtina draudžiamos informacijos kategorijai (2019 metais toks pažeidimas fiksuotas 4 kartus). Nustatytas pažeidimas susijęs su atskleidžiamais nepilnamečių asmenų duomenimis (2018 metais nustatyti 3 tokio pobūdžio atvejai, 2017 metais – 5 atvejai). Svarbu atkreipti dėmesį, kad Įstatymas besąlygiškai draudžia atskleisti nepilnamečių asmenų duomenis, kai informacijos kontekstas yra neigiamas arba skleidžiama informacija gali daryti neigiamą įtaką nepilnamečių vystymuisi.

Ataskaitiniu laikotarpiu, kaip ir 2019 metais, nustatytas 1 pažeidimas skleidžiant erotinio pobūdžio informaciją (2018 metais tokių pažeidimų buvo 2); pažeidimai dėl paskleistos baimę ar siaubą sukeliančios informacijos konstatuoti 1 kartą (2019 metais fiksuoti 5, 2018 metais – 2 pažeidimai). 2 kartus konstatuotas pažeidimas dėl informacijos, kuria vertinama priklausomybė nuo alkoholio (2019 metais konstatuotas 1 toks pažeidimas). Jeigu 2019 metais nustatyti 2 pažeidimai dėl viešosios informacijos, kai vartojami nešvankūs posakiai, žodžiai ar nepadorūs gestai, sklaidos, tai ataskaitiniu laikotarpiu konstatuoti net 9 tokie pažeidimai. Įdomu pastebėti, kad dauguma šių pažeidimų padaryti socialinio tinklo TikTok vartotojų.

15 diagrama

Per ataskaitinį laikotarpį 2 kartus nustatytas pornografinio turinio informacijos sklaidimas (2019 metais tokios informacijos sklaidimas nustatytas 1 kartą). Svarbu pažymėti, kad tiek Visuomenės informavimo įstatymas, tiek Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas besąlygiškai draudžia tokios informacijos skelbimą.

2020 metais, kaip ir 2019 bei 2018 metais, dažnesni pažeidimai, susiję su ribojamos informacijos sklaida (žr. 15 diagramą).

Pastebėtina, kad nuolat auga pranešimų skaičius dėl socialiniuose tinkluose skelbiamos informacijos, galimai darančios neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi, ypač populiarėjant socialinio tinklo TikTok naudojimui.

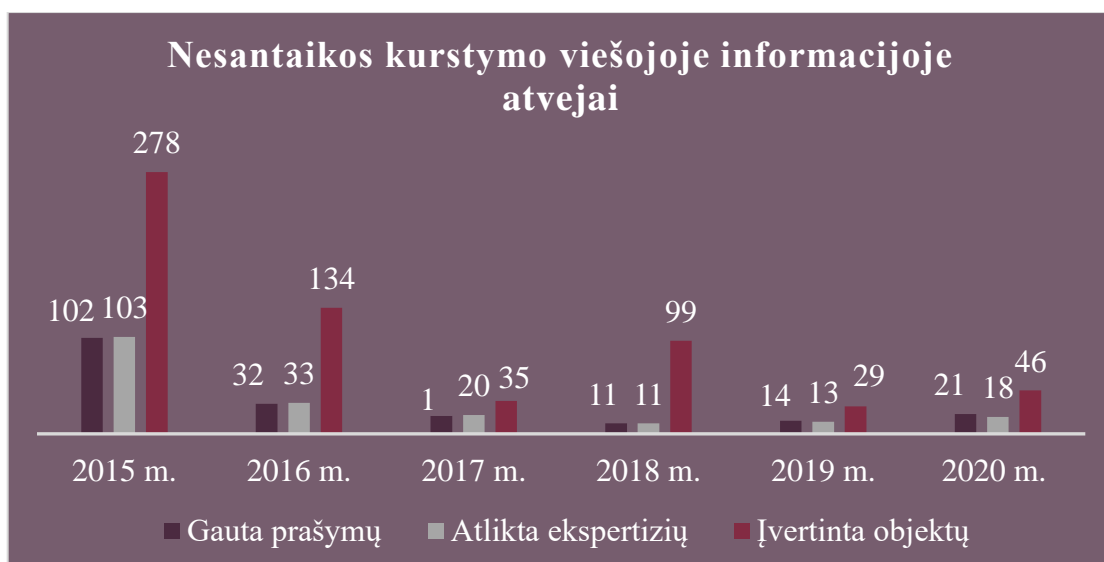
Svarbu pažymėti, kad dauguma socialinių tinklų savo bendruomenių taisyklėse yra numatę, jog jų platformomis gali naudotis asmenys nuo 13 metų, jaunesnio amžiaus asmenims neleidžiama susikurti paskyros arba jos yra blokuojamos. Tačiau tokie socialinių tinklų reikalavimai vaikų iki 13 metų yra nesudėtingai įveikiami, paskyros sukuriamos ir visas, net tam tikrai amžiaus grupei ribojamas turinys yra paprastai prieinamas. Prižiūrėti socialinių platformų turinį Tarnybai iš teisų yra nemenkas iššūkis, nulemtas pačių socialinių tinklų specifikos, todėl reaguojama nedelsiant, kai tik gaunamas pranešimas apie galimai nepilnamečiams žalingą turinį. Reikėtų paminėti, kad socialinių paskyrų valdytojai į Tarnybos raginimą pažymėti turinį arba taikyti tam tikras technines priemones, apsunkinančias ribojamos informacijos prieinamumą nepilnamečiams, reaguoja greitai ir turinį pašalina arba pritaiko technines priemones. Paskyros, kuriose pastebėtas nepilnamečiams žalingas turinys, dar kurį laiką būna stebimos, kad pažeidimai nesikartotų.

Pandemijos metu padaugėjo klausimų, susijusių su nepilnamečių naudojimu socialiniais tinklais. Pradinio ugdymo švietimo įstaigų, ypač neformaliojo ugdymo, atstovai teiraujasi, ar gali socialinę platformą *Facebook* naudoti nuotoliniam bendravimui arba neformaliai ugdymo veiklai. Šiuo atveju svarbu pasakyti, kad, kaip jau minėta aukščiau, socialinio tinklo *Facebook* taisyklėse nurodoma, jog šia platforma gali naudotis tik asmenys, vyresni nei 13 metų. Todėl nevertėtų siūlyti arba prašyti vaikų nusižengti šiam platformos reikalavimui. Jeigu sudėtinga rasti kitą bendravimo platformą arba būdą, primename, kad pradinio ugdymo moksleivių neformalus ugdymas arba bendravimas su formalaus ar neformalaus ugdymo atstovais per socialinius tinklus turi vykti turint tėvų sutikimą ir juos tinkamai informavus. Įdomu tai, kad tokio pobūdžio klausimų iki pandemijos ir karantino paskelbimo bei daugelio gyvenimo sričių, susijusių su saugios nuotolinės ugdymo veiklos vykdymu, perkėlimo į skaitmeninę (internetą) erdvę Tarnyboje fiksuota nebuvo.

2.7 EKSPERTINIS VERTINIMAS

Draudimas skatinti neapykantą ar kurstyti diskriminuoti žmonių grupę ar jai priklausantį asmenį dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų numatytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170 straipsnyje. Pornografinio turinio dalykų platinimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 309 straipsnį. Paminėtina, kad šių veiksmų atlikimas taip pat prieštarauja ir Visuomenės informavimo bei Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymams. Tarnybos vaidmuo tiriant ir nagrinėjant minėtas nusikalstamas veikas aprėpia informacijos įvertinimą ir specialisto išvados teikimą. Dažnai tiriant šio pobūdžio bylas ir siekiant nustatyti nusikalstamų veikų požymius yra būtinos specialios žinios.

Taigi Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje atliktos ekspertizės būtinos ikiteisminiuose tyrimuose, taip pat bylas nagrinėjant teisme tiek dėl pornografinės vaizdo ir garso produkcijos laikymo ir platinimo, dėl vaikų seksualinio išnaudojimo, tiek dėl neapykantos skatinimo ar kurstymo.

2020 m. Tarnyba gavo 21 prašymą pateikti išvadas dėl nesantaikos kurstymo viešojoje erdvėje. Dėl trijų prašymų nebuvo pagrindo atlikti ekspertinį vertinimą, todėl išvada nebuvo teikiama. Per ataskaitinį laikotarpį pateikta 18 išvadų (2 išvados teiktos už 2019 metus, 2 neatliktos), praėjusį ataskaitinį laikotarpį pateikta 13 išvadų (žr. 16 diagramą). Taigi 2020 metais pateiktų prašymų, kartu ir išvadų skaičius, nors neženkliai, bet padidėjo. Šių ekspertizių metu įvertinti 46 viešosios informacijos objektai (2019 metais – 29 objektai). Kaip įprasta, daugiausia įvertinta interneto komentarų – 35 komentarai (2019 metais – 22 komentarai), kiti vertinti objektai – 4 vaizdo įrašai (pasisakymai), 5 užrašai (iš jų du užrašai su grafinais vaizdais, du užrašai ant namo sienos), 2 publikacijos. 13 atvejų (2 vaizdo įrašuose, 9 komentaruose, 2 publikacijose) draudžiamos informacijos nenustatyta, (2019 metais – 16 atvejų draudžiamos informacijos nenustatyta).

Niekinimas arba tyčiojimas iš asmens ar asmenų grupės, skiriamos rasės, tautybės, kilmės, kalbos pagrindu, nustatytas 19 kartų (2019 m. nebuvo nustatytas), tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų pagrindu – 7 kartus (2019 metais – 2 kartus), seksualinės orientacijos pagrindu nustatytas 5 kartus (2019 metais – 11).

Kurstymas smurtauti ar fiziškai susidoroti 19 kartų nustatytas rasės, tautybės, kilmės, kalbos pagrindu (2019 metais nenustatytas), 7 kartus tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų pagrindu (2019 metais nenustatytas), 5 kartus seksualinės orientacijos pagrindu (2019 metais – 2 kartus).

Kurstymas diskriminuoti 5 kartus nustatytas seksualinės orientacijos pagrindu (2019 metais – 4 kartus), rasės, tautybės, kilmės, kalbos pagrindu – 3 kartus (2019 metais – 2 kartus), tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų ar religijos pagrindu – 2 kartus (2019 metais – 1 kartą).

17 diagrama

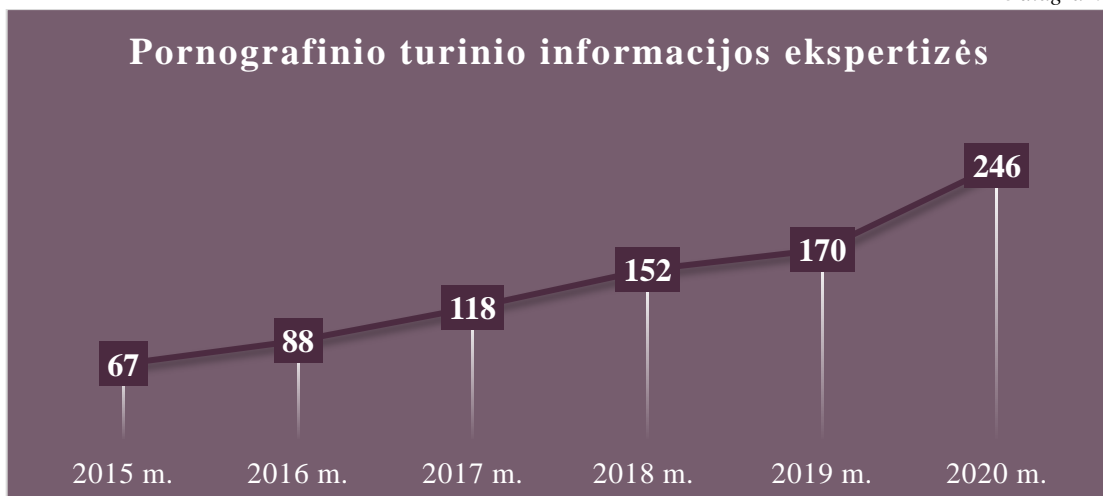

Jei praėjusiais ataskaitiniais metais ryškėjo ikiteisminių institucijų prašymų atlikti ekspertinį vertinimą mažėjimo tendencija, tai šias ataskaitiniais metais aiškėja atvirkštinė tendencija – prašymų įvertinti informaciją daugėja (žr. 16 diagramą). Tam įtakos turėjo 2020 m. sausio 14 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) priimtas sprendimas byloje *Beizaras ir Levickas prieš Lietuvą*⁹. Šioje byloje EŽTT sukritikavo iki šiol Lietuvos nacionalinių teismų nustatytą praktiką neapykanta motyvuotose baudžiamosiose bylose ir, galima sakyti, suformulavo naujas, panašaus pobūdžio nusikaltimų tyrimo gaires.

Žurnalistų etikos inspektoriaus veiklos svarba atsiskleidžia vertinant faktiškai visos viešai skelbiamos informacijos turinį, nepriklausomai nuo to kas, kaip ir kur tokį turinį sukuria bei platina.

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje atliktos ekspertizės ikiteisminiuose tyrimuose dėl pornografinės vaizdo ir garso produkcijos laikymo ir platinimo, vaikų seksualinio išnaudojimo, yra baudžiamųjų bylų nagrinėjimo teismuose pagrindas.

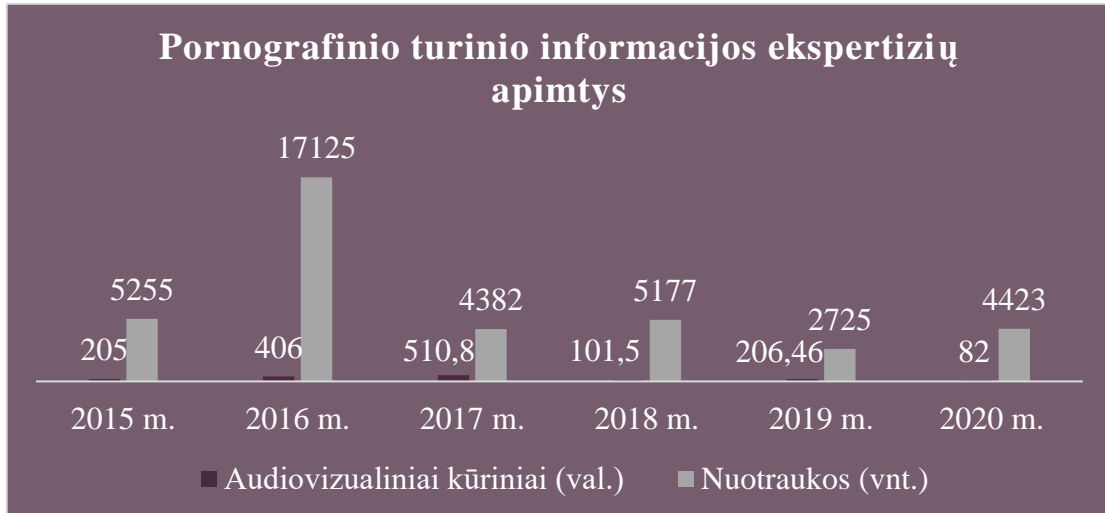
18 diagrama

⁹<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2241288/15%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-203614%22%5D%7D>

Ikiteisminiuose tyrimuose dėl pornografijos gamybos, disponavimo ir platinimo 2020 metais gauti 249 prašymai pateikti eksperto (specialisto) išvadą, atlikta 246 ekspertinių vertinimų (2019 metais gauti 172 prašymai, atlikta 170 ekspertinių vertinimų). Jei 2019 metais gauta 17 proc. daugiau ikiteisminio tyrimo prašymų, nei 2018 metais, tai *ataskaitiniais metais gauta jau net 30 proc. daugiau prašymų pateikti eksperto (specialisto) išvadą, palyginti su 2019 metais.*

19 diagrama

Iš 246 atliktų ekspertinių vertinimų tik 8 atvejais nenustatyta pornografinio turinio informacija. Taigi ketvirtus metus iš eilės stebima prašymų pateikti eksperto (specialisto) išvadą dėl viešosios informacijos priskyrimo erotinio ar pornografinio turinio informacijos kategorijai didėjimo tendencija ir nepanašu, kad ši tendencija artimiausiais metais mažėtų, dėl nuolat tobulėjančios Lietuvos policijos monitoringo ir aptikimo sistemos bei šios institucijos ir kitų pasaulio valstybių teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo nustatant, tiriant tokio pobūdžio baudžiamąsias veikas.

Bendra 2020 metais tyrimui pateiktų ir ištirtų objektų apimtis – audiovizualinės medžiagos – 82 val. 18 min. ir 4423 nuotraukos (2019 metais – 206 val. 46 min. ir 2725 nuotraukos). Kadangi prašymų atlikti ekspertinį vertinimą dėl viešosios informacijos priskyrimo erotinio arba pornografinio turinio kategorijai nuosekliai daugėja, todėl ir šios srities, be kurios ikiteisminiai tyrimai neįmanomi, finansavimas Tarnybai turėtų didėti.

3. TARPINSTITUCINIS BENDRADARBIAVIMAS

Nepaisant to, kad ataskaitiniai metai buvo pažymėti koronaviruso COVID-19 pandemijos sukeltais iššūkiais, Tarnyba savo veikloje aktyviai plėtojo bendradarbiavimą su kitomis valstybės institucijomis, teisėkūros subjektais, savivaldybėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis, akademinė bendruomene, kitais suinteresuotais asmenimis.

Būdama viena iš duomenų tvarkymo priežiūros institucijų Lietuvoje, Tarnyba ataskaitiniais metais toliau plėtojo profesinį bendradarbiavimą su kita mūsų šalyje veikiančia priežiūros institucija – Valstybine duomenų apsaugos inspekcija. Vadovaujantis 2019 m. tarp Tarnybos ir Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos pasirašyta bendradarbiavimo sutartimi, buvo organizuojami tarpinstituciniai susitikimai, diskutuojama aktualiais veiklos klausimais, keičiamasi informacija. Žurnalistų etikos inspektorius arba Tarnybos atstovai buvo kviečiami ir dalyvavo įvairiuose renginiuose, konferencijose, mokymuose, kur kartu su Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos atstovais dalijosi sukauptomis žiniomis bei informacija asmens duomenų apsaugos ir teisės į privataus gyvenimo apsaugą temomis.

Pradėjus taikyti Reglamento nuostatas praktikoje, poreikis bendradarbiauti su Valstybine duomenų apsaugos inspekcija sustiprėjo, nes iškilo būtinybė atriboti kompetencijas, derinti pozicijas, teikti ataskaitas, užtikrinti vienodą Reglamento nuostatų aiškinimą, keitimąsi aktualia informacija. Vadovaujantis Reglamentu, kiekviena asmens duomenų priežiūros institucija parengia metinę savo veiklos ataskaitą, kurią pateikia Europos duomenų apsaugos valdybai, Europos Komisijai ir visuomenei. Bendradarbiaudama su Valstybine duomenų apsaugos inspekcija, Tarnyba savo ataskaitą apie duomenų tvarkymo priežiūrą pateikia kartu viename dokumente.

Per ataskaitinį laikotarpį Tarnyboje dar nepasitaikė atvejų, kai reikėtų nagrinėti skundus ar atlikti tyrimus taikant Reglamente įtvirtintą bendradarbiavimo ir nuoseklumo užtikrinimo mechanizmą, t. y. tyrimų veiksmus ir priimamus sprendimus tarpusavyje koordinuoti su kitomis Europos Sąjungos duomenų apsaugos priežiūros institucijomis. Globalėjančiame pasaulyje tai yra artimos ateities dalykas.

Dirbant COVID-19 pandemijos sąlygomis tarptautinis Tarnybos bendradarbiavimas su Europos duomenų apsaugos valdyba, kuri jungia visų Europos Sąjungos valstybių narių asmens duomenų apsaugos priežiūros institucijas ir padeda užtikrinti nuoseklų duomenų apsaugos taisyklių taikymą visoje Europos Sąjungoje, 2020 m. buvo mažiau aktyvus.

Nuo 2018 m. žurnalistų etikos inspektorius yra Pasaulio naujienų ombudsmenų organizacijos ONO (The Organization of News Ombudsmen and Standards Editors) narys. Narystė šios tarptautinės organizacijos veikloje žurnalistų etikos inspektoriumi suteikė galimybę stiprinti bendradarbiavimą su kitose pasaulio šalyse veikiančiais žiniasklaidos ombudsmenais, keistis gerąja praktika ir patirtimi.

Kaip ir kasmet žurnalistų etikos inspektorius pagal kompetenciją bendradarbiavo su teisėkūros subjektais (konkrečiai – Kultūros ministerija, Teisingumo ministerija, Finansų ministerija), teikdamas pasiūlymus, pastabas, Tarnybos poziciją dėl teisės aktų projektų, susijusių su Tarnybos funkcijomis bei žmogaus teisių visuomenės informavimo procesuose užtikrinimu. Buvo suderinti: Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo Nr. I-1418 2, 19, 20, 22, 24, 25, 33, 34, 341, 37, 38, 39, 40, 401, 402, 403, 404, 43, 45, 47, 48 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 321 ir 402 straipsniais, 342 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir įstatymo trečiojo skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymo projektas, Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo Nr. IX-1067 2, 6, 7, 8 ir 9 straipsnių ir įstatymo priedo pakeitimo įstatymo projektas, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 79, 124, 136, 146, 477, 502 ir 548 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo Nr. I-1374 12, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32 straipsnių, Įstatymo priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 141, 281 straipsniais įstatymo projektas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl valstybės veiklos sritims priskirtų įstaigų“ projektas.

Ataskaitiniu laikotarpiu žurnalistų etikos inspektorius arba Tarnybos atstovai dalyvavo Seimo Kultūros komiteto, Žmogaus teisių komiteto, Teisės ir teisėtvarkos komiteto, Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto, Seimo Savižudybių ir smurto prevencijos komisijos posėdžiuose, organizuojuose klausymuose ir svarstymuose, kuriuose buvo nagrinėjami su visuomenės informavimu susiję klausimai.

2020 m. Tarnybos atstovas dalyvavo kultūros ministro sudarytos darbo grupės dėl Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę posėdžiuose. Žurnalistų etikos inspektorius dalyvavo prie Kultūros ministerijos veikiančios Medijų tarybos, kurios tikslas – patarti kultūros ministrui visuomenės informavimo politikos klausimais, posėdyje.

Ataskaitiniais metais Tarnybos atstovas buvo įtrauktas ir dalyvavo Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos iniciatyva sudarytos darbo grupės, kurios tikslas – parengti gaires, susijusias su akademinės etikos ir lygių galimybių užtikrinimu Lietuvos mokslo ir studijų institucijų organizuojamuose mokslo renginiuose, veikloje.

Tarnyba tęsė ilgametį tarpinstitucinį bendradarbiavimą su Ryšių reguliavimo tarnyba kovojant su žalinga informacija internete. Šioje srityje Tarnybos specialistai prisideda prie efektyvesnio projekto „Saugėnis internetas“ įgyvendinimo Lietuvoje. Žurnalistų etikos inspektorius dalyvauja šio projekto Valdymo grupės veikloje.

Šviečiamąjį pobūdžio veikla nėra žurnalistų etikos inspektorius funkcija, tačiau šioje srityje buvo aktyviai bendradarbiaujama su savivaldybėmis, mokslo įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, žurnalistais, komunikacijos specialistais. Buvo organizuojamos įvairaus formato paskaitos, seminarai, mokymai, kurių metu pristatoma Tarnybos veikla, žodžio ir saviraiškos laisvės apsaugos problemos, asmens

duomenų apsaugos pagal Reglamentą taikymo klausimai, skatinama pagarba žmogaus teisėms.

Ataskaitiniu laikotarpiu žurnalistų etikos inspektorius skaitė pranešimus įvairiose konferencijose, dalyvavo renginiuose, susitikimuose ir diskusijose, skirtose asmens duomenų apsaugos problemoms, patyčių, neapykantos kalbos elektroninėje erdvėje prevencijos, žmogaus teisių žiniasklaidoje užtikrinimo, informacijos teikimo žiniasklaidos atstovams, informacijos (ne)prireiamumo žurnalistams ir pan. temomis.

Tarptautinę žmogaus teisių dieną (gruodžio 10 d.) jau kasmetiniu tampančiame Nacionaliniame žmogaus teisių forume žurnalistų etikos inspektorius dalyvavo diskusijoje „Skaidrumas 2.0: Ar valdžios institucijos piktnaudžiauja duomenų apsauga ir mūsų teise į privatumą?“. Šiame žmogaus teisių standartus skatinančiame renginyje ypač daug dėmesio skirta duomenų ir teisės į privatumą apsaugai. Žurnalistų etikos inspektorius dalijosi savo išvalgomis apie viešosios ir privataus pobūdžio informacijos santykį, visuomenės teisės žinoti ir viešojo intereso užtikrinimo būtinybę nepažeidžiant Reglamente įtvirtintų asmens duomenų apsaugos standartų. Pasaulinės pandemijos kontekste šioje diskusijoje daug dėmesio skirta Reglamento taikymo praktikai, kai būtina užtikrinti balansą tarp duomenų subjektų (pacientų) teisės į privatumą ir viešojo intereso suvaldyti infekcijos plitimą.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kvietimu Tarnybos atstovas dalyvavo Tarpžinybinės vaiko gerovės tarybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės posėdyje, kuriame diskutavo patyčių elektroninėje erdvėje, vaizdo įrašų, propaguojančių smurtą, platinimo socialiniuose tinkluose temomis, siekiant užkardyti šiuos reiškinius ir apsaugoti vaiko interesus internete. Bendradarbiaujant su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Tarnybos atstovai taip pat dalyvavo įvairaus formato renginiuose, kuriuose nagrinėti lygių galimybių, moterų ir vyrų lygybės ir nediskriminavimo principų įgyvendinimo, galimų neapykantos incidentų apraiškų mažinimo klausimai.

2020 m. Tarnyba tęsė bendradarbiavimą su Vidaus reikalų ministerija ir Generaline prokuratūra, su kuriomis sėkmingai užbaigė pagal Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietybės programą (2014 – 2020 m.) finansuojamo projekto „Atsako į neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas Lietuvoje stiprinimas“ įgyvendinimą. Projekto pagrindinis tikslas – mažinti toleranciją internete ir kasdieniame gyvenime reiškiamai neapykantai, išmokti ją atpažinti ir efektyviai su ja kovoti. Tarnybos indėlių šiame projekte sudarė švietėjiška veikla: mokymai, informacijos sklaida interneto žiniasklaidoje, interaktyvios reklamjuostės – tiesioginio būdo pranešti apie neapykantos nusikaltimus – viešinimas.

Kadangi kovos su neapykantos kalbos apraiškomis internete stiprinimas yra vienas iš pagrindinių Tarnybos veiklos prioritetų, Tarnyba 2020 m. kartu su partneriais – Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba ir socialinės reklamos agentūra „Nomoshiti“ – pradėjo vykdyti projektą „#NoPlace4Hate: tobulinant institucinį atsaką į neapykantos kalbos reiškinį Lietuvoje“. Projektas iš dalies finansuotas Europos Komisijos lėšomis. Pagrindinis projekto tikslas – didinti Lietuvos Respublikos institucijų gebėjimus neapykantos kalbos prevencijos srityje, teikti pagalbą su neapykantos kalba

susidūrusiems asmenims ir didinti visuomenės informuotumą apie neapykantos kalbos reiškinių. Tarnybos indėlių šiame projekte sudaro institucinio atsako į neapykantos kalbą efektyvumo apžvalgos parengimas, ikiteisminio tyrimo institucijų pareigūnų sąmoningumo didinimas atliekant neapykantos nusikaltimų tyrimus ir institucinių gebėjimų veiksmingai atsakyti į neapykantos kalbą ugdymas. 2021 m. šis projektas bus toliau tęsiamas.

Žurnalistų etikos inspektorė

Gražina Ramanauskaitė